

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Γεώργιος Καλόφωνος

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ε. Κλωνάρης, Επικ. Καθηγητής ΓΠΑ (επιβλέπων)
Π. Λαζαρίδης, Καθηγητής ΓΠΑ
Σ. Ζωγραφάκης, Αναπλ. Καθηγητής ΓΠΑ

Αθήνα, Φεβρουάριος 2016

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Γεώργιος Καλόφωνος

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ε. Κλωνάρης, Επικ. Καθηγητής ΓΠΑ (επιβλέπων)
Π. Λαζαρίδης, Καθηγητής ΓΠΑ
Σ. Ζωγραφάκης, Αναπλ. Καθηγητής ΓΠΑ

Αθήνα, Φεβρουάριος 2016

Περίληψη

Η Ελλάδα βρίσκεται για έβδομη χρονιά στη δίνη μιας οικονομικής κρίσης, η οποία αγκαλιάζει πλέον ολόκληρη την ευρωζώνη. Η κρίση αυτή, αποτελεί μέρος της παγκόσμιας αναταραχής, η οποία ξεκίνησε το 2007 στις Η.Π.Α., ως κρίση στην αγορά ακινήτων, εξελίχθηκε σε παγκόσμια τραπεζική κρίση, στη συνέχεια μετατράπηκε σε παγκόσμια ύφεση και τέλος, οδήγησε σε κρίση δημοσίου χρέους.

Από την ανάλυση της βιβλιογραφίας προκύπτει, πως παρά το γεγονός ότι έχει υπάρξει αρκετή έρευνα, η οποία συνδέει το μακροοικονομικό περιβάλλον, με τη διακύμανση των τιμών διαφόρων τροφίμων, δεν έχει υπάρξει ανάλογη ένταση στην έρευνα για την επίδραση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος στην μεταβολή της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της επίδρασης, που έχει ασκήσει η παρατεταμένη οικονομική κρίση, στο καταναλωτικό πρότυπο και στην εξέλιξη της ζήτησης βασικών κατηγοριών τροφίμων και υπηρεσιών. Η επίδραση αυτή θα επιχειρηθεί να εκτιμηθεί, μέσω της ανάλυσης του καταναλωτικού προτύπου και της εξέλιξής του κατά τη διάρκεια της προηγούμενης εικοσαετίας, καθώς και με τη σύνδεση της ζήτησης με διάφορους μακροοικονομικούς δείκτες.

Η διερεύνηση του καταναλωτικού προτύπου, έδειξε πως έχει υπάρξει μεταβολή, με αύξηση του ποσοστού, επί της μηνιαίας κατανάλωσης των νοικοκυριών, των πιο αναγκαίων κατηγοριών και μείωση των λιγότερο σημαντικών. Τα αποτελέσματα της εμπειρικής ανάλυσης, κατέδειξαν την επίδραση της ανεργίας, ενώ για τους υπόλοιπους μακροοικονομικούς παράγοντες δεν εξήχθησαν σημαντικά συμπεράσματα.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της παρούσας εργασίας, στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στη βασική έννοια της ζήτησης, καθώς και στα εργαλεία και τους μακροοικονομικούς δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν για την ανάλυσή μας. Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο τρία, θα εξεταστούν οι μακροοικονομικές πτυχές της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής και διεθνούς οικονομίας, την παρούσα χρονική στιγμή, καθώς και η εξέλιξή τους την τελευταία δεκαπενταετία. Στην τέταρτη ενότητα ακολουθεί μια ανάλυση της δομής και της εξέλιξης, της καταναλωτικής δαπάνης των ελληνικών

νοικοκυριών, καθώς και διερεύνηση του καταναλωτικού προτύπου, για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα. Η ανάλυση αυτή θα βασιστεί σε στοιχεία, από τις έρευνες των Ετήσιων Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ), που διενεργούνται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. και τα οποία είναι διαθέσιμα στον ιστότοπό της. Στην πέμπτη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογία της εμπειρικής ανάλυσης της ζήτησης και το προς εφαρμογή υπόδειγμα, εκτιμάται οικονομετρικά το εμπειρικό υπόδειγμα, ενώ σχολιάζονται και αξιολογούνται τα ευρήματα της εμπειρικής εκτίμησης. Τέλος, στην έκτη ενότητα παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Μακροοικονομικό Περιβάλλον, Ζήτηση Προϊόντων και Υπηρεσιών, Καταναλωτικό Πρότυπο, Τελική Καταναλωτική Δαπάνη, AIDS.

Abstract

Greece is for the seventh year in the throes of an economic crisis, which now embraces the whole euro area. This crisis is part of the global turmoil, which started in 2007 in the US, as a real estate crisis, developed into a global banking crisis, then turned into a global recession and finally led to a debt crisis.

An analysis of the literature shows, that despite the fact that there has been enough research, which links the macroeconomic environment, to the fluctuation of prices of various foods, there has not been a similar intensity in research, on the effect of the macroeconomic environment in the change in products and services demand.

The purpose of this work is, the investigation of the impact that had the prolonged economic crisis, in the consumption pattern and the changes in the demand for basic food categories and services. This effect will, be attempted, to be assessed by analyzing the changes of the consumption pattern during the previous two decades, as well as, by linking demand with various macro-economic indicators.

The exploration of the consumption pattern, showed that there has been a change, by the increasing of the rate, on the monthly household consumption, of the more necessary classes and the reduction of the less important ones. The results of the empirical analysis, demonstrated the effect of unemployment, while the results on the other macroeconomic factors did not export significant conclusions.

In order to achieve the objectives of this study, at the first and second chapter is attempted an introduction to the basic concept of demand, as well as to all the tools and macroeconomic indicators that will be used in our analysis. Then, in chapter three, we will examine the macroeconomic aspects of the Greek, but also European and international economy at the present time, as well as their evolution in the last fifteen years. In the fourth section follows an analysis of the structure and the evolution of consumption expenditure of the Greek households and an exploration of the consumption pattern for the same period. This analysis will be based on data, from the surveys of Family Annual Budgets (HBS) conducted by Hellenic Statistic Authority, which are available on its website. Finally, the fifth section presents the methodology of the empirical analysis of demand and the applied

econometric model, estimates the econometric empirical model and discusses the findings of the empirical estimation. Finally, the sixth section presents the main conclusions of the dissertation.

KEYWORDS: Macroeconomic Environment, Product and Services Demand, Consumption Pattern, Final Consumption Expenditure, AIDS.

Περιεχόμενα

Ευρετήριο Διαγραμμάτων.....	ix
Ευρετήριο Πινάκων	xi
Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ζήτηση.....	3
1.1. Συνάρτηση και Καμπύλη Ζήτησης	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Δεδομένα	6
2.1. Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών.....	6
2.2. Μακροοικονομικοί δείκτες	8
2.2.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	9
2.2.2. Πληθωρισμός.....	10
2.2.3. Δημόσιο Έλλειμα.....	11
2.2.4. Δημόσιο Χρέος	11
2.2.5. Ανεργία	13
2.2.6. Τελική Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Μακροοικονομικό Περιβάλλον.....	15
3.1. Διεθνές Περιβάλλον	15
3.2. Ευρωπαϊκό Περιβάλλον	20
3.3. Εγχώριο Περιβάλλον.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Καταναλωτική δαπάνη νοικοκυριών.....	33
4.1. Μεταβολή της μέσης δαπάνης των νοικοκυριών.....	34
4.2. Καταναλωτικά Πρότυπα	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Υπόδειγμα AIDS	41
5.1. Μεθοδολογία.....	41
5.2. Δεδομένα	42

5.3. Αποτελέσματα	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Συμπεράσματα.....	46
Βιβλιογραφία	49
Παράρτημα Α.....	55
Παράρτημα Β.....	63
Παράρτημα Γ	66

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1.1 Καμπύλη ζήτησης	4
Διάγραμμα 3.1.1 Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού παγκόσμιου ΑΕΠ και των μεγαλύτερων οικονομιών μεταξύ 1995 - 2015	16
Διάγραμμα 3.1.2 Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας παγκοσμίως μεταξύ 1995 - 2015.....	18
Διάγραμμα 3.1.3 Μέση τιμή (σε δολάρια ΗΠΑ / βαρέλι) του αργού πετρελαίου του ΟΡΕC	19
Διάγραμμα 3.2.1 Ρυθμός Αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στην Ζώνη του Ευρώ 2004 – 2015.....	20
Διάγραμμα 3.2.2 Πληθωρισμός στην Ζώνη του Ευρώ 2004 - 2015.....	21
Διάγραμμα 3.2.3 Ποσοστό ανεργίας στην Ζώνη του Ευρώ 2004 - 2014	22
Διάγραμμα 3.3.1 Ρυθμός ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας 2004 - 2014	23
Διάγραμμα 3.3.2 Ετήσια μεταβολή του πληθωρισμού στην ελληνική οικονομία 1999 - 2015.....	24
Διάγραμμα 3.3.3 Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα 1998 - 2014	25
Διάγραμμα 3.3.4 Προβλέψεις για το ποσοστό ανεργίας το 2016	26
Διάγραμμα 3.3.5 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους).....	27
Διάγραμμα 3.3.6 Διαθέσιμο Εισόδημα νοικοκυριών (και μη-κερδοσκοπικών οργανισμών που εξυπηρετούν νοικοκυριά) σε εκατ. ευρώ και σταθερές τιμές 2009	27
Διάγραμμα 3.3.7 Τελική Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών σε εκατ. ευρώ (σταθερές τιμές 2009)	28
Διάγραμμα 3.3.8 Ακαθάριστη αποταμίευση νοικοκυριών (και μη-κερδοσκοπικών οργανισμών που εξυπηρετούν νοικοκυριά) ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος. ..	29
Διάγραμμα 3.3.9 Εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ 2003 - 2014.....	30
Διάγραμμα 3.3.10 Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης 1995 – 2014 (% του ΑΕΠ).....	31
Διάγραμμα 3.3.1 Δαπάνη των νοικοκυριών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μεταξύ 1995 - 2014.....	33
Διάγραμμα 4.1.1 Εξέλιξη της μέσης μηνιαίας δαπάνης (αγορές) των νοικοκυριών 1999 – 2014 (σταθερές τιμές σε ευρώ, έτος βάσης 2009)	34

Διάγραμμα 4.1.2 Εξέλιξη ποσοστιαίας κατανομής κατηγοριών δαπανών στις συνολικές αγορές	35
Διάγραμμα 4.2.1 Μεταβολή της Μέσης Μηνιαίας Δαπάνη των νοικοκυριών ανά κατηγορία σε ευρώ, το 2014 σε σχέση με 1999 & 2009 (σε σταθερές τιμές 2009)	36
Διάγραμμα 4.2.2 Μεταβολή της Μέσης Μηνιαίας Δαπάνης ανά κατηγορία είδους διατροφής το 2014 σε σχέση με 2009 & 1999 σε ευρώ (σε σταθερές τιμές 2009)	37
Διάγραμμα 4.2.3 Μέση μηνιαία δαπάνη στις αστικές και αγροτικές περιοχές μεταξύ 2008 - 2014	38
Διάγραμμα 4.2.4 Εξέλιξη των μέσων συνολικών αγορών των νοικοκυριών μεταξύ 1999 και 2014 σε ευρώ, ανά ηλικιακή τάξη του υπευθύνου	39
Διάγραμμα 4.2.5 Μεταβολή της μέσης μηνιαίας κατανάλωσης μεταξύ 2008 και 2014 ανά ηλικιακή ομάδα του υπευθύνου του νοικοκυριού	39

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 5-1 Εκτιμημένοι παράμετροι για το δυναμικό υπόδειγμα AIDS, για την τελική κατανάλωση ανά λειτουργικό σκοπό (στην παρένθεση το τυπικό σφάλμα).....	45
Πίνακας A-1 Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Σύγκριση μέσου ετήσιου δείκτη κάθε έτους, με τον αντίστοιχο δείκτη του προηγούμενου έτους.....	55
Πίνακας A-2 Δείκτης Τιμών Τροφίμων.....	55
Πίνακας A-3 Ποσοστά ανεργίας στην Ευρωζώνη (OECD)	56
Πίνακας A-4 Μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, μεταξύ 2006 - 2020..	56
Πίνακας A-5 Ανεργία στην Ευρωζώνη (IMF).....	57
Πίνακας A-6 Ποσοστά ανεργίας.....	57
Πίνακας A-7 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους).....	58
Πίνακας A-8 Εξέλιξη της μέσης μηνιαίας δαπάνης (αγορές) των νοικοκυριών 1999 - 2014	58
Πίνακας A-9 Μεταβολή των συνολικών αγορών των νοικοκυριών το 2014 σε σχέση με το 2009 & 1999 (σε ευρώ και %)	60
Πίνακας A-10 Σύνολο αγορών ανά ηλικιακή ομάδα του υπεύθυνου του νοικοκυριού 1999 - 2014	61
Πίνακας A-11 Μεταβολή συνολικών αγορών ανά ηλικιακή ομάδα του υπεύθυνου του νοικοκυριού μεταξύ 2008 & 2014	62
Πίνακας B-1 Τελική Κατανάλωση Κατά Λειτουργικό Σκοπό (1995-2014)	63
Πίνακας B-2 Υπο-δείκτες ομάδων ειδών ΔΤΚ, περιόδου 1999-2014.....	64
Πίνακας B-3 Μακροοικονομικοί δείκτες.....	65

Εισαγωγή

Η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης, αλλά και της διάρθρωσης της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης στην Ελληνική οικονομία, αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα, τόσο για τη χάραξη οικονομικής πολιτικής, όσο και την κατάσχεση επιχειρηματικής στρατηγικής (Μαντζουνέας & Στοφόρος, 2002).

Επιπρόσθετα, η ανάλυση της δομής και των εξελίξεων της καταναλωτικής δαπάνης των ελληνικών νοικοκυριών αποτελεί προτεραιότητα, καθώς εκφράζει άμεσα την εγχώρια ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών. Παράλληλα, σχετίζεται και με μια σειρά άλλων παραμέτρων της οικονομίας, όπως η παραγωγική και επενδυτική δραστηριότητα και το εξωτερικό εμπόριο. Η ανάλυση της εξέλιξης της ζήτησης, αποτελεί σημαντική πηγή πληροφοριών, τόσο στα πλαίσια της οικονομικής πολιτικής, όσο και για την επιχειρησιακή στρατηγική (Μαντζουνέας & Στοφόρος, 2003).

Η διερεύνηση της επίδρασης του μακροοικονομικού περιβάλλοντος στη ζήτηση, θα μπορούσε να γίνει μέσω οικονομετρικών μοντέλων, με στοιχεία από τους Εθνικούς Λογαριασμούς. Στα μοντέλα αυτά, την εξαρτημένη μεταβλητή θα αποτελούσε η ιδιωτική κατανάλωση για διάφορες κατηγορίες τροφίμων (Άρτος και αρτοσκευάσματα, Κρέας, Γαλακτοκομικά, Ψάρια, Φρούτα και Λαχανικά, κτλ.), ενώ ανεξάρτητες μεταβλητές θα ήταν διάφορα μακροοικονομικά μεγέθη (ΑΕΠ, Πληθωρισμός, Ανεργία, κτλ.), τα οποία αποτυπώνουν το οικονομικό περιβάλλον, τόσο διαχρονικά, όσο και στα χρόνια της κρίσης. Τα αποτελέσματα θα αποτύπωναν την πιθανότητα της επίδρασης των μεταβολών των διαφόρων μεγεθών, στην κατανάλωση των τροφίμων.

Δυστυχώς η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ) δεν ήταν σε θέση να παρέχει τα στοιχεία της ιδιωτικής κατανάλωσης, κατά κατηγορία τροφίμων, τα οποία αποτελούν χρονολογικές σειρές και θα έπρεπε να καλύπτουν κατ' ελάχιστον την προηγούμενη εικοσαετία, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Οι δυνατότητές της ΕΛ.ΣΤΑΤ., περιορίζονται στην παροχή των χρονολογικών σειρών για την τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών ανά λειτουργικό σκοπό σε τρέχουσες τιμές. Οι λειτουργικοί σκοποί αντιστοιχούν στις 12 βασικές κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών (Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά, Αλκοολούχα ποτά και καπνός, Είδη

ένδυσης και υπόδησης, Στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, Επίπλωση, οικιακός εξοπλισμός και συνήθης συντήρηση κατοικιών, Υγεία, Μεταφορές, Επικοινωνίες, Ψυχαγωγία και πολιτισμός, Εκπαίδευση, Ξενοδοχεία και εστιατόρια, Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες). Τα δεδομένα συμπληρώθηκαν με τις μακροοικονομικές μεταβλητές, οι οποίες συλλέχθηκαν από τον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Με αυτά τα δεδομένα, αντικειμενικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η εκτίμηση ενός συστήματος εξισώσεων ζήτησης για τις παραπάνω κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών και τη σύνδεσή τους με τους μακροοικονομικούς δείκτες. Ως καταλληλότερο υπόδειγμα επιλέχθηκε το Γραμμικό Σχεδόν Ιδανικό Σύστημα Ζήτησης (Linear Almost Ideal Demand System, LAIDS).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ζήτηση

Μία από τις σημαντικότερες έννοιες της μικροοικονομικής, η οποία αποτελεί παράλληλα και συστατικό στοιχείο της αγοράς, έχοντας και προεκτάσεις στη μακροοικονομία, είναι η ζήτηση.

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στις βασικές αρχές, οι οποίες καθορίζουν τη ζήτηση των προϊόντων και των υπηρεσιών. Με τον όρο ζήτηση αναφερόμαστε στην ποσότητα (ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας) που είναι διατεθειμένος να αγοράσει ο καταναλωτής σε μια συγκεκριμένη τιμή με βάση τις προτιμήσεις του, το εισόδημά του, τις προσδοκίες του και τις τιμές των άλλων αγαθών (Καλαϊτζής, Ναζάκης, & Χλέτσος, 1999).

Η ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού κάθε χρονική στιγμή δεν προσδιορίζεται αποκλειστικά από την τιμή, στην οποία αυτό προσφέρεται στην αγορά. Εξαρτάται ταυτόχρονα και από άλλους παράγοντες, οι οποίοι καθώς θεωρείται ότι μεταβάλλονται με πολύ αργότερους ρυθμούς σε σχέση με την τιμή, λαμβάνονται ως αμετάβλητοι. Με βάση τη θεωρία συμπεριφοράς του καταναλωτή και την εμπειρική έρευνα, έχει βρεθεί ότι οι σημαντικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν τη συνολική ζήτηση ενός αγαθού στην αγορά είναι: α) η τιμή του αγαθού, β) οι τιμές των άλλων αγαθών που σχετίζονται με αυτό που εξετάζουμε (υποκατάστατα και συμπληρωματικά), γ) το συνολικό εισόδημα των καταναλωτών και η κατανομή του, δ) το πλήθος των καταναλωτών, ε) τα περιουσιακά στοιχεία τους, στ') οι προτιμήσεις τους και η) οι προσδοκίες τους (Κώττης & Πετράκη - Κώττη, 2010).

1.1. Συνάρτηση και Καμπύλη Ζήτησης

Η σχέση μεταξύ της ζητούμενης ποσότητας και των παραγόντων που την προσδιορίζουν μπορεί να εκφραστεί με μια μαθηματική συνάρτηση ως εξής:

$$Q_D = Q_D(P, P_1, P_2, \dots, P_n, I, I_d, W, U, N, \Pi)$$

Όπου: Q_D = η ζητούμενη ποσότητα του αγαθού

P = η τιμή του αγαθού

P_1, P_2, \dots, P_n = οι τιμές των υποκατάστατων και συμπληρωματικών αγαθών

I = το εισόδημα

I_d = η κατανομή του εισοδήματος

W = η περιουσία

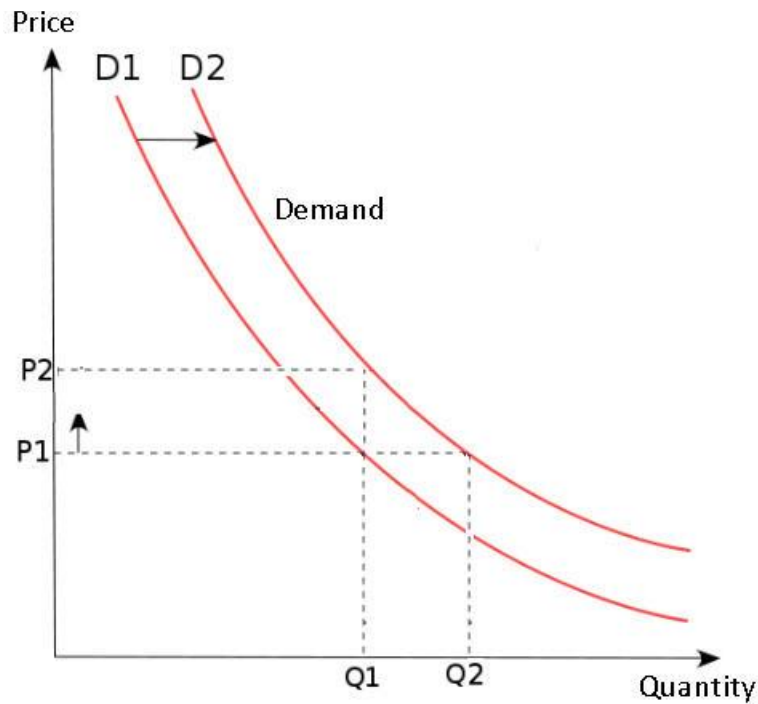
U = οι προτιμήσεις των καταναλωτών

N = το πλήθος των καταναλωτών

Π = οι προσδοκίες των καταναλωτών

Η παραπάνω σχέση μπορεί να εκφραστεί και διαγραμματικά (Διάγραμμα 1.1.1). Όταν μεταβληθεί κάποιος από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση, για παράδειγμα οι προτιμήσεις των καταναλωτών, οι τιμές των άλλων αγαθών, η ζήτηση μεταβάλλεται. Η

Διάγραμμα 1.1.1 Καμπύλη ζήτησης

μεταβολή της ζήτησης προκαλεί μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης, είτε προς τα δεξιά, όταν η μεταβολή του παράγοντα προκαλεί αύξηση της ζήτησης, είτε προς τα αριστερά, όταν προκαλεί μείωση της ζήτησης.

Όταν αναφερόμαστε σε μεταβολή της ζήτησης, εννοούμε τέτοιες αλλαγές που επηρεάζουν ολόκληρη τη συνάρτηση ζήτησης. Όταν όμως κανένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση δεν αλλάζει, αλλά μεταβάλλεται για κάποιο λόγο μόνο η τιμή του αγαθού, τότε έχουμε μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας. Στις περιπτώσεις αυτές δεν

προκύπτει μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης, αλλά μετάβαση από ένα σημείο σε ένα άλλο της ίδιας καμπύλης ζήτησης.

Η αρνητική κλίση της καμπύλης ζήτησης αντανακλά το νόμο της ζήτησης, σύμφωνα με τον οποίο οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να αγοράσουν περισσότερο εάν η τιμή είναι μικρότερη. Αυτό σημαίνει ότι ο καταναλωτής δε θα αγοράζει, σε κάθε τιμή του αγαθού, μεγαλύτερη ποσότητα από εκείνη που αντιστοιχεί στο σημείο της καμπύλης ζήτησης, που έχει ως συντεταγμένες την εν λόγω τιμή και ποσότητα. Επομένως οποιαδήποτε ποσότητα βρίσκεται έξω και δεξιά από την καμπύλη της ζήτησης δεν είναι δυνατό να αγοραστεί με τις συνθήκες ζήτησης που ισχύουν στη δεδομένη χρονική στιγμή. Ωστόσο αν ο καταναλωτής δεν βρίσκει ολόκληρη την ποσότητα που αντιστοιχεί σε σημείο της καμπύλης θα αναγκαστεί να αγοράσει μικρότερη ποσότητα. Η καμπύλη ζήτησης δείχνει τη μέγιστη τιμή μονάδας που δέχεται να πληρώσει ο αγοραστής για κάθε δεδομένη ποσότητα του αγαθού (Κώττης & Πετράκη - Κώττη, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Δεδομένα

Ένα τμήμα της παρούσας μελέτης στηρίχθηκε στην ανάλυση των Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) των ετών 1999, 2004, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 και 2014. Προκειμένου να προκύψουν συγκρίσιμα μεγέθη χρησιμοποιήθηκε, όπου ήταν απαραίτητο, ως αποπληθωριστής, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) (Πίνακας Α-1, Παραρτήματος).

Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) καταρτίζεται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και χρησιμοποιείται για τη μέτρηση των μεταβολών του γενικού επιπέδου των τιμών εκείνων των αγαθών και υπηρεσιών, που συνθέτουν το "καλάθι της νοικοκυράς". Η τελευταία αναθεώρηση του ΔΤΚ βασίστηκε στην ΕΟΠ του έτους 2009. Ο ΔΤΚ είναι δείκτης σταθερής βάσης, διατίθεται σε μηνιαία βάση από το 1959, με κοινό έτος 2009=100 και αποτελεί τον επίσημο δείκτη για τον υπολογισμό του πληθωρισμού, μετρά δηλαδή την κατά μέσο όρο ποσοστιαία μεταβολή των τιμών, διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών (καλάθι νοικοκυράς) που καταναλώνουν τα νοικοκυριά (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016).

2.1. Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών

Στις επεξηγηματικές σημειώσεις του Δελτίου Τύπου της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2014, (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015), αναφέρεται πως η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ (Household Budget Survey) είναι μία στατιστική έρευνα, με την οποία συγκεντρώνονται πληροφορίες από αντιπροσωπευτικό δείγμα νοικοκυριών για τη σύνθεσή τους, την απασχόληση των μελών τους, τις συνθήκες στέγασης και, κυρίως, για τις δαπάνες διαβίωσής τους και τα εισοδήματά τους. Οι πληροφορίες για τις δαπάνες που συγκεντρώνονται από τα νοικοκυριά είναι πολύ αναλυτικές και αφορούν καθεμία δαπάνη χωριστά, π.χ. ψωμί άσπρο, γάλα νωπό πλήρες, μοσχάρι νωπό κλπ., υποδήματα ανδρικά, γυναικεία κλπ. ή μικροβιολογικές εξετάσεις, φάρμακα.

Η ΕΟΠ 2014 είναι η δέκατη πέμπτη κατά σειρά έρευνα, που έχει διενεργηθεί στην Ελλάδα. Η πρώτη ΕΟΠ διενεργήθηκε κατά τα έτη 1957/58, είχε διάρκεια ένα χρόνο και το δείγμα ανήλθε σε 2.500, περίπου, νοικοκυριά των αστικών περιοχών της Χώρας. Κατά τα έτη 1974, 1981/82, 1987/88, 1993/94, 1998/99, 2004/2005 πραγματοποιήθηκαν Έρευνες

Οικογενειακών Προϋπολογισμών, οι οποίες κάλυψαν όλες τις περιοχές της Χώρας, σε δείγμα, περίπου, 7.500 νοικοκυριών για την πρώτη και σε δείγμα, περίπου, 6.000 έως 6.800 νοικοκυριών για καθεμία από τις τέσσερις επόμενες, και είχαν διάρκεια ένα έτος. Από το έτος 2008 αποφασίστηκε, λόγω εθνικών αναγκών, όπως η κατάρτιση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή με μεγαλύτερη αξιοπιστία και η παραγωγή συγκρίσιμων στατιστικών για τις ανάγκες των Εθνικών Λογαριασμών, η διενέργεια της έρευνας να είναι ετήσια και συνεχής, δηλαδή να έχει διάρκεια ένα χρόνο και να πραγματοποιείται κάθε χρόνο. Συγκεκριμένα το 2008 πραγματοποιήθηκε σε αρχικό δείγμα, περίπου, 4.000 νοικοκυριών και κάλυψε όλες τις περιοχές της Χώρας. Το μέγεθος του δείγματος, της ΕΟΠ που διενεργήθηκε το 2014, ανήλθε στα 5.888 νοικοκυριά (κλάσμα δειγματοληψίας 1,42%), το οποίο ισοκατανεμήθηκε μέσα στο έτος, ώστε να επιλεγούν 4 ισοδύναμα ανεξάρτητα δείγματα που αντιστοιχούν στα 4 τρίμηνα του έτους.

Η έρευνα καλύπτει όλα τα ιδιωτικά νοικοκυριά της Χώρας με τα μέλη τους, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή οποιαδήποτε οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους. Η έρευνα είναι δειγματοληπτική, με τελική δειγματοληπτική μονάδα το νοικοκυριό και μονάδες ανάλυσης τα νοικοκυριά και τα μέλη τους. Η ΕΟΠ βασίζεται σε δισταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία νοικοκυριών από πλαίσιο δειγματοληψίας, που έχει δημιουργηθεί με βάση τα στοιχεία για το Μόνιμο Πληθυσμό της Απογραφής 2011 και καλύπτει πλήρως τον πληθυσμό αναφοράς, ώστε να εξασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

Με την έρευνα συγκεντρώνονται πληροφορίες και για τον τρόπο απόκτησης από τα νοικοκυριά των αγαθών και των υπηρεσιών που χρησιμοποιούν για την κάλυψη των αναγκών τους. Η απόκτηση των αγαθών και υπηρεσιών μπορεί να πραγματοποιηθεί με αγορά ή με άλλους τρόπους (από δική του παραγωγή ή δική του επιχείρηση, από το Κράτος, από άλλα νοικοκυριά ή από τον εργοδότη).

Συνολική καταναλωτική δαπάνη του νοικοκυριού είναι η αξία, σε χρήμα, των αγαθών και υπηρεσιών που αγόρασε το νοικοκυριό, για να καλύψει τις οικογενειακές και τις κοινωνικές του ανάγκες.

Τελική καταναλωτική δαπάνη του νοικοκυριού είναι η αξία, σε χρήμα, των αγαθών και υπηρεσιών που αγόρασε το νοικοκυριό ή έλαβε σε είδος (από δική του παραγωγή, δικό

του κατάστημα, τον εργοδότη ή από αλλού), για να καλύψει τις οικογενειακές και τις κοινωνικές του ανάγκες.

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε η ταξινόμηση ειδών και υπηρεσιών (COICOP-HBS) που προτάθηκε στα κράτη μέλη από τη Eurostat. Οι δώδεκα (12) κύριες ομάδες είναι:

- Είδη διατροφής και μη οινοπνευματώδη ποτά
- Οινοπνευματώδη ποτά και καπνός
- Είδη ένδυσης και υπόδησης
- Στέγαση, ύδρευση, καύσιμα και φωτισμός κύριας και δευτερεύουσας ή εξοχικής κατοικίας
- Διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης - οικιακά είδη άμεσης κατανάλωσης και οικιακές υπηρεσίες
- Υγεία
- Μεταφορές
- Επικοινωνίες
- Αναψυχή και πολιτισμός
- Εκπαίδευση
- Ξενοδοχεία, καφενεία και εστιατόρια
- Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες

(Δελτίο Τύπου, Έρευνα οικογενειακών Προϋπολογισμών 2014)

2.2. Μακροοικονομικοί δείκτες

Οι μακροοικονομικοί παράγοντες, θα μπορούσαν να επηρεάσουν, μέσω συγκεκριμένων οδών, τη μεταβλητότητα των τιμών των τροφίμων και να οδηγήσουν με αυτό τον τρόπο σε επίμονες αλλαγές στις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης στις αγορές τροφίμων. Στην περίπτωση που αυτοί οι παράγοντες εξηγούν τη μεταβλητότητα των τιμών των τροφίμων, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μεγαλύτερη αβεβαιότητα σχετικά με τις μελλοντικές τιμές. Η αβεβαιότητα αυτή, μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις τόσο των παραγωγών, όσο και των καταναλωτών, καθώς και κάθε επενδυτική δραστηριότητα στη βιομηχανία των τροφίμων (Rezitis, February 2011).

Η δημοσιονομική πολιτική καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τους μακροοικονομικούς δείκτες, όπως ο πληθωρισμός ή το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι οποίοι με τη σειρά τους έχουν σημαντική επίπτωση στη ζήτηση προϊόντων διαφόρων κλάδων της οικονομίας (Kargbo, 2005). Επιπρόσθετα, η δημοσιονομική πολιτική, επηρεάζει την κατανάλωση, κυρίως επηρεάζοντας τα τρέχοντα και αναμενόμενα μελλοντικά εισοδήματα των νοικοκυριών. Πιο συγκεκριμένα, οι δημοσιονομικές αλλαγές που αυξάνουν τη φορολογική επιβάρυνση για τον ιδιωτικό τομέα, είτε με την αύξηση των τρεχόντων φόρων ή οδηγώντας τους καταναλωτές να περιμένουν ότι οι φόροι θα είναι υψηλότεροι στο μέλλον, θα οδηγήσει τους ανθρώπους να καταναλώνουν λιγότερο (Abel, Bernanke, & Croushore, 2008).

2.2.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), αποτελεί έναν από τους βασικούς δείκτες, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να καταδείξουν τόσο την «υγεία» μιας οικονομίας, όσο και το επίπεδο ζωής μιας χώρας. Αντιπροσωπεύει τη συνολική νομισματική αξία, όλων των προϊόντων και των υπηρεσιών, που παράχθηκαν σε μια ορισμένη χρονική περίοδο και εντός των συνόρων της χώρας. Το ΑΕΠ περιλαμβάνει τη συνολική ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση, τις κρατικές δαπάνες, τις επενδύσεις και τη διαφορά εξαγωγών και εισαγωγών, οι οποίες έλαβαν χώρα εντός καθορισμένης περιοχής και μπορεί να εκφραστεί ως ποσοστό σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο ή χρόνο. Εκφρασμένο με αυτό τον τρόπο, μπορεί να μελετηθεί σε βάθος χρόνου και να χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης ή πτώσης ενός έθνους, καθώς και του προσδιορισμού της ύφεσης μιας οικονομίας. Καθώς ο τρόπος υπολογισμού είναι ενιαίος σε όλες τις χώρες, το ΑΕΠ μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για τη σύγκριση της παραγωγικότητας διαφόρων χωρών, με πολύ μεγάλη ακρίβεια (Investopedia, 2003).

Σύμφωνα με την κεϋνσιανή μακροοικονομική θεωρία, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι ένας τρόπος για να μετρηθεί η παραγωγή ενός έθνους. Η συνολική ζήτηση παίρνει το ΑΕΠ και δείχνει πώς σχετίζεται με τα επίπεδα τιμών. Ποσοτικά, η συνολική ζήτηση και το ΑΕΠ είναι ακριβώς τα ίδια. Σε κάθε περίπτωση, η αύξηση της συνολικής ζήτησης θα αυξήσει το ΑΕΠ, δεδομένου ότι οι δύο αριθμοί είναι ένα και το αυτό. Το ζήτημα που προκύπτει είναι πως το ΑΕΠ και η συνολική ζήτηση, συχνά ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι η οικονομική ανάπτυξη οδηγείται από την κατανάλωση του πλούτου και

όχι την παραγωγή του. Με άλλα λόγια, η δομή και η σχετική αποτελεσματικότητα της παραγωγής, καλύπτεται κάτω από τις συνολικές δαπάνες (Investopedia, 2015).

2.2.2. Πληθωρισμός

Πληθωρισμός αποκαλείται ο ρυθμός, με τον οποίο αυξάνεται το επίπεδο τιμών για προϊόντα και υπηρεσίες. Επακόλουθο της αύξησης είναι η μείωση της αγοραστικής δύναμης του νομίσματος και η μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων. Σε επίπεδο οικονομίας, ο πληθωρισμός επηρεάζει την παραγωγή του προϊόντος, την απασχόληση, τη διανομή του προϊόντος και γενικότερα την οικονομική ανάπτυξη. Εάν το επίπεδο των τιμών μειωθεί, έχουμε αποπληθωρισμό, το οποίο σημαίνει ότι η οικονομία εισέρχεται σε σοβαρή κρίση (Καλαϊτζής, Ναζάκης, & Χλέτσος, 1999).

Οι κεντρικές τράπεζες επιχειρούν να περιορίζουν τον πληθωρισμό και να αποφεύγουν τον αποπληθωρισμό, με σκοπό τη διατήρηση ενός ομαλού ρυθμού στην οικονομία. Για τον δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔTK) λαμβάνονται υπόψη οι τιμές των προϊόντων-υπηρεσιών που καταναλώνει ένας τυπικός καταναλωτής, οι οποίες και σταθμίζονται ανάλογα με την σπουδαιότητα κάθε προϊόντος. Σε επίπεδο Ε.Ε. ακολουθούνται κοινές πρακτικές για τη συγκρότηση του δείκτη τιμών καταναλωτή (Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή-ΕΔTK). Ο ΔTK διαφέρει από τον ΕΔTK ως προς τους συντελεστές βαρύτητας των επιμέρους προϊόντων και υπηρεσιών.

Διάφορες μελέτες έχουν αναγνωρίσει κάποια σχέση μεταξύ του αναμενόμενου πληθωρισμού και των αλλαγών στις σχετικές τιμές συγκεκριμένων προϊόντων (Smith & Larr, 1993). Επιπλέον, υψηλότερες τιμές στα τρόφιμα σημαίνουν υψηλότερο πληθωρισμό και με δεδομένη τη μεγάλη σημασία των τιμών των τροφίμων στον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔTK), ο πληθωρισμός θα αυξηθεί, ως αποτέλεσμα των αυξήσεων στα τρόφιμα, με αποτέλεσμα την αύξηση των μισθών και την ενσωμάτωση πληθωριστικών προσδοκιών στην οικονομία. Αποτέλεσμα του πληθωρισμού αναμένεται να είναι η μείωση της πραγματικής κατανάλωσης, των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων συνδυασμός, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της συνολικής ζήτησης.

Επιπλέον, για τη μείωση του πληθωρισμού, χρησιμοποιούνται αυστηρές νομισματικές και δημοσιονομικές πολιτικές, οι οποίες επιβραδύνουν τον ρυθμό ανάπτυξης της ζήτησης. Οι πολιτικές αυτές, αν δεν είναι απόλυτα αναμενόμενες, θα προκαλέσουν την πτώση της

παραγωγής και της απασχόλησης, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα. Αυτή η απώλεια της παραγωγής και της απασχόλησης αποτελεί σημαντικό κόστος που θα πρέπει να σταθμίζεται, έναντι των ωφελειών των πολιτικών μείωσης του πληθωρισμού (Abel, Bernanke, & Croushore, 2008).

2.2.3. Δημόσιο Έλλειμμα

Το δημόσιο έλλειμμα είναι το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα της κυβέρνησης υπερβαίνουν τα έσοδα, κατά τη διάρκεια ενός έτους (Wikipedia, 2016).

Τόσο το κλασικό όσο και το κενσινανό μοντέλο της οικονομίας, υποδηλώνουν ότι τα ελλείμματα μπορούν να προκαλέσουν την αύξηση της συνολικής ζήτησης πιο γρήγορα, από την αύξηση της συνολικής προσφοράς, οδηγώντας σε μια αύξηση του επιπέδου των τιμών. Και στα δύο μοντέλα, το έλλειμμα, λόγω των αυξημένων εξόδων της κυβέρνησης, μειώνει την επιθυμητή εθνική αποταμίευση, μετατοπίζοντας την καμπύλη Επενδύσεων-Αποταμιεύσεων προς τα επάνω και προς τα δεξιά και προκαλώντας την αύξηση της συνολικής ζήτησης. Αυτή η αύξηση της συνολικής ζήτησης, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του επιπέδου των τιμών. Έτσι, τα ελλείμματα που προκύπτουν από επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές (αύξηση των δαπανών ή μείωση των φόρων) θα συνδέονται με τον πληθωρισμό. Ωστόσο, η αύξηση στις δημόσιες δαπάνες ή η μείωση των φόρων προκαλεί μόνο μια εφάπαξ αύξηση της συνολικής ζήτησης. Ως εκ τούτου, αν και αναμένουμε οι επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές να οδηγήσουν σε εφάπαξ αύξηση του επιπέδου των τιμών (δηλαδή, μια προσωρινή έκρηξη του πληθωρισμού), δεν περιμένουμε μια αύξηση στις δημόσιες δαπάνες ή μια μείωση των φόρων να προκαλέσει μια παρατεταμένη αύξηση του πληθωρισμού. Σε γενικές γραμμές, ο μόνος παράγοντας, ο οποίος μπορεί να στηρίξει μια αύξηση της συνολικής ζήτησης, με αποτέλεσμα τη συνέχιση του πληθωρισμού, είναι μια βιώσιμη ανάπτυξη της προσφοράς χρήματος. Πράγματι, οι υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού είναι σχεδόν πάντοτε συνδεδεμένοι με τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης του εθνικού χρήματος (Abel, Bernanke, & Croushore, 2008).

2.2.4. Δημόσιο Χρέος

Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Η έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους (κυβέρνηση, νομαρχία, δήμος κ.λπ.).

Το χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος, κατά το ποσό που ο κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα ή μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα.

Το ύψος του δημοσίου χρέους αποτελεί δείκτη ζωτικής σημασίας για τον προσδιορισμό της υγείας της οικονομίας ενός κράτους μέλους της Ευρωζώνης. Βάσει των όρων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) της ΕΕ, τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να διατηρούν το χρέος τους κάτω από ορισμένα όρια (το χρέος τους δεν πρέπει να υπερβαίνει το 60 % του ΑΕΠ). Αν ένα κράτος μέλος δεν τηρεί τα όρια αυτά, κινείται η λεγόμενη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Η εν λόγω διαδικασία περιλαμβάνει διάφορα στάδια, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας επιβολής κυρώσεων, προκειμένου να ενθαρρυνθεί το κράτος μέλος να λάβει κατάλληλα μέτρα για τη διόρθωση της κατάστασης (Eurostat, 2016).

Η δυναμική του δημοσίου χρέους επηρεάζεται από παράγοντες, οι οποίοι βρίσκονται στον άμεσο έλεγχο των ασκούντων οικονομικής πολιτικής, όπως είναι οι ιδιωτικοποιήσεις και η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων. Υπάρχουν όμως και παράγοντες, όπως ο ρυθμός ανάπτυξης, οι μεταβολές των επιτοκίων, του πληθωρισμού και των συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι οποίοι δεν βρίσκονται στον άμεσο έλεγχο των ασκούντων οικονομικής πολιτικής, αλλά επηρεάζουν τη δυναμική του δημοσίου χρέους. Η ύπαρξη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά είναι ο μεγάλος βαθμός ανεξαρτησίας της και η επιδίωξη της σταθεροποίησης των τιμών, έχει ως αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να μην μπορεί να συνεισφέρει πλέον στη μείωση του ποσοστού του δημοσίου χρέους (Οικονομίδης, 2013).

Τα υψηλά επίπεδα του χρέους, μπορούν να συμπέσουν την οικονομική ανάπτυξη, σε χώρες με χαμηλό εισόδημα. Το χρέος εμφανίζεται να επηρεάζει την ανάπτυξη, μέσω της επίδρασής του στην αποδοτικότητα της χρήσης των πόρων και όχι μέσω της συρρίκνωσης των ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπρόσθετα, το εξωτερικό χρέος έχει έμμεσες επιπτώσεις στην ανάπτυξη, μέσω της επίδρασής του στη δημόσια επένδυση. Ενώ το απόθεμα του δημοσίου χρέους δεν φαίνεται να συμπιέζει τις δημόσιες επενδύσεις, η εξυπηρέτησή του τις παραγκωνίζει. Η σχέση είναι μη γραμμική, με αποτέλεσμα την εντατικοποίηση του

παραγκωνισμού, καθώς ο λόγος της εξυπηρέτησης του χρέους προς το ΑΕΠ αυξάνεται (Clements, Bhattacharya, & Nguyen, 2003).

2.2.5. Ανεργία

Κάθε εθνική οικονομία έχει ένα ορισμένο μέγεθος πληθυσμού, ο οποίος διακρίνεται σε οικονομικά ενεργό και μη ενεργό. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και αποτελείται από τα άτομα εκείνα, τα οποία είναι ικανά και ταυτόχρονα επιθυμούν να εργαστούν. Το εργατικό δυναμικό χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, σε εκείνους οι οποίοι εργάζονται (απασχολούμενοι) και σε εκείνους που δεν εργάζονται και είναι άνεργοι. Ένας τρόπος μέτρησης του μεγέθους της ανεργίας είναι ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα σε χιλιάδες ανέργους. Ο αριθμός όμως αυτός, έχει μεγαλύτερη σημασία σε σχέση με το μέγεθος του εργατικού δυναμικού, το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται. Για τον λόγο αυτό και για έχουμε ένα συγκρίσιμο μέγεθος, η ανεργία μετριέται ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) του εργατικού δυναμικού (Καλαϊτζής, Ναξάκης, & Χλέτσος, 1999).

Η ανεργία και ο κίνδυνος της απώλειας της εργασίας, είναι ανάμεσα στις πιο σημαντικές αιτίες αβεβαιότητας για το εισόδημα, τις οποίες αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά. Ο Benito (2006), βρήκε στοιχεία που μπορούν να υποστηρίξουν την υπόθεση, πως η αύξηση κατά μια μονάδα της τυπικής απόκλισης του κινδύνου απώλειας της εργασίας, του επικεφαλής του νοικοκυριού, επιφέρει μείωση της κατανάλωσης κατά 1,6%. Το φαινόμενο αυτό είναι εντονότερο για τις νεότερες ηλικίες και τα νοικοκυριά που στηρίζονται περισσότερο στη μισθωτή εργασία, δεν έχουν δηλαδή εισόδημα από επενδύσεις, καθώς είναι πιο ευαίσθητα από άποψη κατανάλωσης σε σχέση με τον κίνδυνο απώλειας της εργασίας. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η διαφορά είναι αρκετά σημαντική. Παράλληλα, φαίνεται ότι ο κίνδυνος απώλειας της εργασίας, είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει τα νοικοκυριά στο να μειώσουν ή να καθυστερήσουν τις αγορές διαρκών αγαθών, προς όφελος μη διαρκών αγαθών, όπως τα τρόφιμα.

2.2.6. Τελική Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών

Η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, είναι μια συναλλαγή της χρήσης του εθνικού λογαριασμού του ισοζυγίου των εισοδημάτων, η οποία αντιπροσωπεύει τις δαπάνες των καταναλωτών. Αποτελείται από τις δαπάνες που πραγματοποιούνται από τα

νοικοκυριά σε μεμονωμένα καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που πωλούνται σε τιμές που δεν είναι οικονομικά σημαντικές. Περιλαμβάνει, επίσης, διάφορα είδη τεκμαρτών δαπανών, εκ των οποίων η δαπάνη τεκμαρτού μισθώματος για τις υπηρεσίες της ιδιοκατοίκησης (τεκμαρτά μισθώματα), είναι γενικά το πιο σημαντικό. Ο τομέας των νοικοκυριών καλύπτει όχι μόνο όσους ζουν σε παραδοσιακά νοικοκυριά, αλλά και τους ανθρώπους που ζουν σε κοινοτικά ιδρύματα, όπως γηροκομεία, οικοτροφεία και φυλακές (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015).

Η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, μετριέται σε αγοραίες τιμές, που είναι η τιμή που πληρώνει πραγματικά ο αγοραστής, κατά τη στιγμή της αγοράς. Περιλαμβάνει τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και άλλους φόρους επί των προϊόντων, τα έξοδα μεταφοράς και εμπορίας, καθώς και συμβουλές που καταβάλλονται πέρα και πάνω από τις τιμές που δηλώθηκαν (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Μακροοικονομικό Περιβάλλον

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται οι μακροοικονομικές πτυχές της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής και διεθνούς οικονομίας. Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στους μακροοικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι αντικατοπτρίζουν το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, μέρος του οποίου αποτελεί και η ελληνική οικονομία. Η ανάλυση θα ακολουθήσει κεντρομόλο κατεύθυνση, από το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον, στο ευρωπαϊκό και με κατάληξη την ελληνική οικονομία.

3.1. Διεθνές Περιβάλλον

Έξι χρόνια μετά την ανάδυση της διεθνούς οικονομίας, από την πιο μακροχρόνια και βαθύτερη ύφεση των μεταπολεμικών χρόνων, οι προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για την επιστροφή της σε μία συγχρονισμένη και παγκόσμια επέκταση, είναι αρκετά απαισιόδοξες. Η ανάκαμψη είναι πιο εκτεταμένη στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το Ηνωμένο Βασίλειο. Αντίθετα στην ζώνη του Ευρώ και την Ιαπωνία βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο (IMF, 2015).

Ο ρυθμός αύξησης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, ενώ διατηρήθηκε μέτριος και σταθερός τα τρία προηγούμενα έτη στο 3,4%, υποχώρησε το 2015 στο 3,1%. Παράλληλα, ο ρυθμός ανόδου του παγκόσμιου προϊόντος παρέμεινε διαφοροποιημένος μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών. Στις προηγμένες οικονομίες, η επιτάχυνση του ΑΕΠ συνεχίστηκε για δεύτερο συνεχόμενο έτος, ενώ στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες η επιβράδυνση του ΑΕΠ συνεχίστηκε για πέμπτο συνεχόμενο έτος.

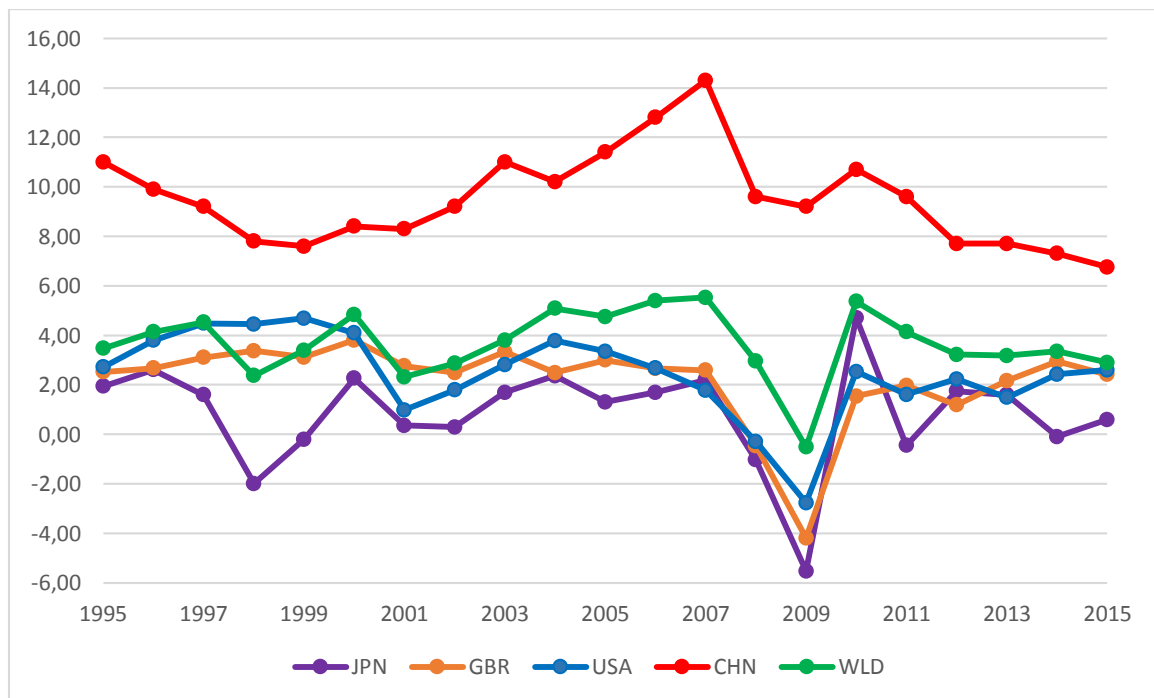
Στις προηγμένες οικονομίες, παρουσιάστηκε αύξηση του ΑΕΠ, η οποία στηρίχθηκε περισσότερο στην εγχώρια ζήτηση, καθώς η εξωτερική ζήτηση, και ιδιαίτερα εκείνη των αναδυόμενων οικονομιών, εξασθένησε. Η πτώση των διεθνών τιμών στα βασικά εμπορεύματα, καθώς και η υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας, ενίσχυσε περαιτέρω το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και την ιδιωτική κατανάλωση (I.O.B.E., 2016).

Στις ΗΠΑ ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ ενισχύθηκε (2,6% από 2,4% το 2014)(Διάγραμμα 3.1.1). Σε επίπεδο έτους, το 2015 η χειροτέρευση των καθαρών εξαγωγών υπέρ-αντισταθμίστηκε από την αύξηση των αποθεμάτων και την επιτάχυνση της εγχώριας

ζήτησης, κυρίως της κατανάλωσης, ιδιωτικής και δημόσιας. Η υποχώρηση της τιμής των καυσίμων και η περαιτέρω υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας, τόνωσαν το διαθέσιμο εισόδημα και την ιδιωτική κατανάλωση. Για το 2016 προβλέπεται επιτάχυνση του ΑΕΠ στο 2,8%. Στην απέναντι όχθη του Ατλαντικού, το ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου διευρύνθηκε το 2015 με ρυθμό 2,5% (Διάγραμμα 3.1.1), ενώ οι προβλέψεις για το 2016 το τοποθετούν στο 2,2% (IMF, 2015).

Στην Ιαπωνία ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ έγινε και πάλι θετικός (0,6% από -0,1% το 2014), καθώς η αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης και των αποθεμάτων υπήρξε σημαντικότερη της υποχώρησης της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (Διάγραμμα 3.1.1). Για το 2016, προβλέπεται επιτάχυνση της ανόδου του ΑΕΠ στο 1%, με βελτίωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η οποία εν μέρει θα αντισταθμιστεί από την προβλεπόμενη μεγαλύτερη υποχώρηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (IMF, 2015).

Διάγραμμα 3.1.1 Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού παγκόσμιου ΑΕΠ και των μεγαλύτερων οικονομιών μεταξύ 1995 - 2015

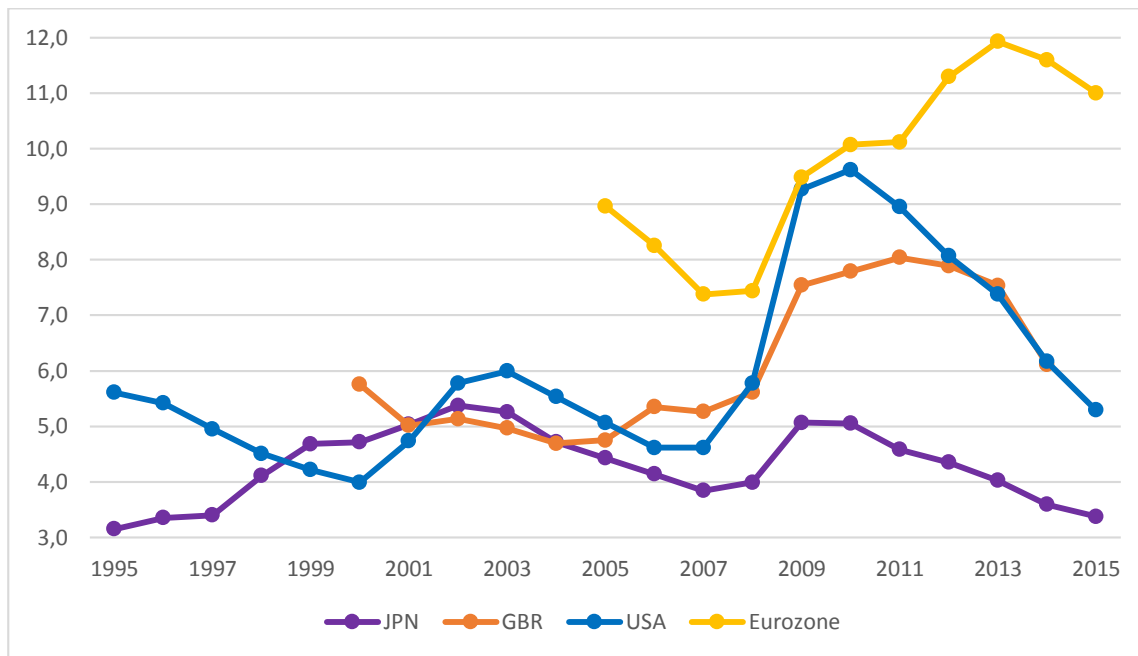
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία (OECD, 2016)

Το ΑΕΠ των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών, επιβραδύνθηκε περαιτέρω το 2015 αγγίζοντας στο 4,0%, από 4,6% το 2014. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην ύφεση στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Χωρών και της Λατινικής Αμερικής. Μερικές από τις μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες, οι οποίες εξάγουν βασικά εμπορεύματα (π.χ. Ρωσία, Βραζιλία, Βενεζουέλα), δέχθηκαν πλήγμα από τη μεγάλη πτώση των διεθνών τιμών του αργού πετρελαίου, των μετάλλων και των άλλων βασικών εμπορευμάτων. Οι χαμηλές τιμές στις διεθνείς αγορές βασικών εμπορευμάτων, οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις σε ορισμένες αναδυόμενες οικονομίες, η μείωση της εισροής ξένων κεφαλαίων και η αύξηση της μεταβλητότητας κυρίως στις κεφαλαιαγορές των αναδυόμενων αγορών της Ασίας, αποτελούν τις κυριότερες απειλές για τις προοπτικές των αναδυόμενων οικονομιών (IMF, 2015).

Στην Κίνα η αύξηση του ΑΕΠ επιβραδύνεται συνεχώς μετά το 2011 (Διάγραμμα 3.1.1) και εκτιμάται ότι θα είναι 6,8% το 2015 και 6,3% το 2016. Ενώ η οικονομία της Ρωσίας βρέθηκε σε βαθιά ύφεση το 2015, αντανακλώντας, κυρίως, τις επιπτώσεις από τη μεγάλη υποχώρηση των τιμών του αργού πετρελαίου και από τις διεθνείς εμπορικές κυρώσεις που της επιβλήθηκαν. Το ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει κατά 3,8% το 2015 και κατά 0,6% το 2016 (IMF, 2015).

Το ποσοστό ανεργίας σε παγκόσμιο επίπεδο φαίνεται να υποχωρεί σταθερά (Διάγραμμα 3.1.2). Πιο συγκεκριμένα, στις Η.Π.Α. το ποσοστό ανεργίας, το οποίο προ κρίσης είχε συμπιεστεί στο 4,6% και κατά τη διάρκειά της υπερδιπλασιάστηκε (στο 9,6% το 2010), υποχώρησε εκ νέου, και μάλιστα σημαντικά, στο 5,3% το 2015. Για το 2016 προβλέπεται περαιτέρω υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας στο 4,9%, κυρίως λόγω της εύρωστης εγχώριας ζήτησης. Στο Η.Β. επανήλθε στα προ κρίσης επίπεδα φτάνοντας το 5,5%. Στην Ιαπωνία παρέμεινε αρκετά χαμηλό και σχετικά αμετάβλητο στο 3,5%. Στην Ευρωζώνη αντίθετα, η ανάκαμψη από την ύφεση είναι βραδύτερη και σε ορισμένες οικονομίες της εξακολουθούν να παρατηρούνται ασυνήθιστα υψηλά ποσοστά ανεργίας. Το ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη υποχώρησε στο 11,0% το 2015, από 11,6% το 2014, παραμένει όμως συγκριτικά πολύ υψηλό (IMF, 2015).

Διάγραμμα 3.1.2 Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας παγκοσμίως μεταξύ 1995 - 2015

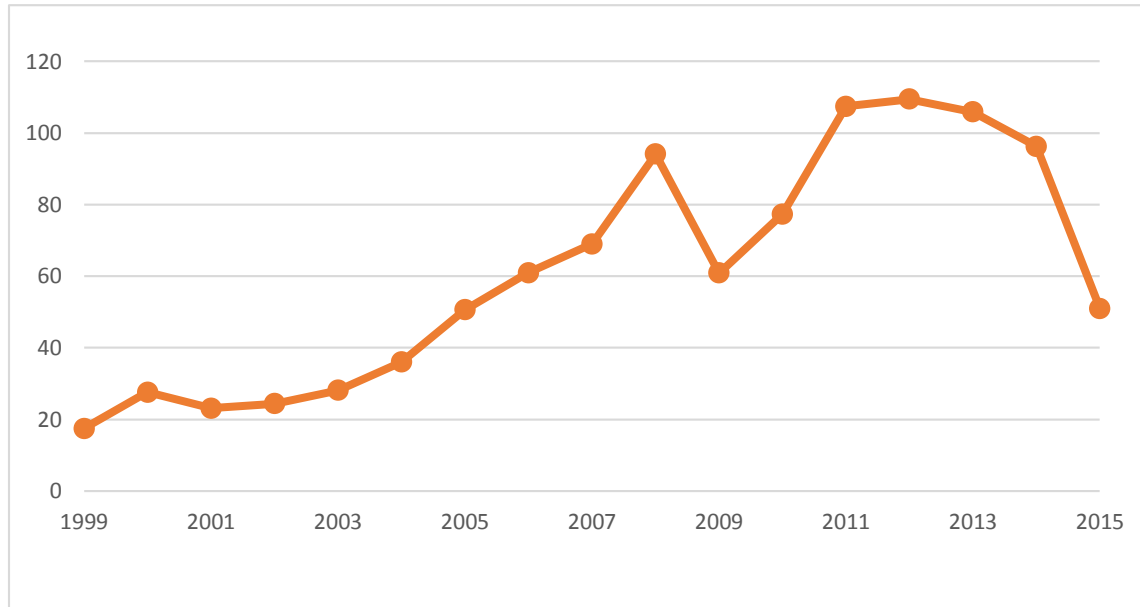
Πηγή: OECD

Οι συνθήκες στην αγορά εργασίας βελτιώνονται γενικά, παρόλα αυτά το κενό, το οποίο δημιουργήθηκε από την οικονομική κρίση, δεν αναμένεται να κλείσει σύντομα. Παρατηρείται στροφή προς την μερική (part-time) απασχόληση, καθώς το ποσοστό των εργαζομένων που απασχολούνται μερικά, αυξήθηκε από 18.6%, πριν την κρίση, σε 20.6% το 2015. Παράλληλα, παρατηρείται εκτίναξη του ποσοστού της μακροχρόνιας ανεργίας. Ο αριθμός των ατόμων που παραμένουν σε ανεργία, για 12 ή περισσότερους μήνες, έχει αυξηθεί, στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΑΣΑ), κατά 77.2%, σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2007. Ο κίνδυνος πολλά από αυτά τα άτομα να έχουν αποσυνδεθεί από την αγορά εργασίας, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς το γεγονός αυτό κάνει εξαιρετικά δύσκολη την μείωση της ανεργίας. Αντίστοιχα αυξημένα είναι και τα ποσοστά της ανεργίας σε άτομα κάτω των 25 ετών, με το μεγαλύτερο ποσοστό, μεταξύ των 34 χωρών μελών του ΟΟΑΣΑ, να παρατηρείται στην Ελλάδα (58,3%) (OECD, 2015).

Ο πληθωρισμός το 2015, παρά τη μικρή υποχώρηση του παραγωγικού κενού, υποχώρησε σημαντικά και σχεδόν μηδενίστηκε στις προηγμένες οικονομίες φτάνοντας στο 0,3%, έναντι του 1,4% το 2014, ενώ αναμένεται να αυξηθεί το 2016. Η μείωση αυτή οφείλεται

κυρίως στη μεγάλη υποχώρηση της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου (-46%, σε μέσα επίπεδα έτους έναντι του 2014) (Διάγραμμα 3.1.3) (Statista, 2016), καθώς και των τιμών

Διάγραμμα 3.1.3 Μέση τιμή (σε δολάρια ΗΠΑ / βαρέλι) του αργού πετρελαίου του OPEC

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Statista.com

άλλων βασικών εμπορευμάτων (-17%, σε μέσα επίπεδα έτους έναντι του 2014).

Η προσφορά του πετρελαίου έχει διατηρηθεί περισσότερο ελαστική, από όσο αναμενόταν, αντανακλώντας την μεγάλη παραγωγή στα μέλη του OPEC, καθώς και στις ΗΠΑ και την Ρωσία, ενώ αναμένεται να αυξηθεί μετά την συμφωνία για τα πυρηνικά του Ιράν. Στον αντίποδα, η παγκόσμια δραστηριότητα ήταν μειωμένη, οδηγώντας την τιμή του αργού πετρελαίου στα σημερινά του χαμηλότερα επίπεδα (IMF, 2015).

Οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων, πλην των καυσίμων, εκτιμάται ότι υποχώρησαν το 2015 κατά 17,9% σε όρους δολαρίου (έναντι επίσης μείωσης κατά 4,0% το προηγούμενο έτος) και κατά 0,7% σε όρους ευρώ, με τους υποδείκτες των μετάλλων και των τροφίμων να υποχωρούν κατά 22,3% και 16,8% αντίστοιχα (IMF, 2015).

Πιο συγκεκριμένα, και όσο αφορά στην παγκόσμια αγορά τροφίμων, φαίνεται να έχει ηρεμήσει αρκετά, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Οι παγκόσμιες τιμές των περισσότερων ειδών διατροφής (σιτάρι, δευτερεύοντα σιτηρά, ρύζι, ελαιούχα φυτά, κρέας, γαλακτοκομικά και αλιεύματα), βρίσκονται κάτω από τις πρόσφατες μέγιστες τιμές τους,

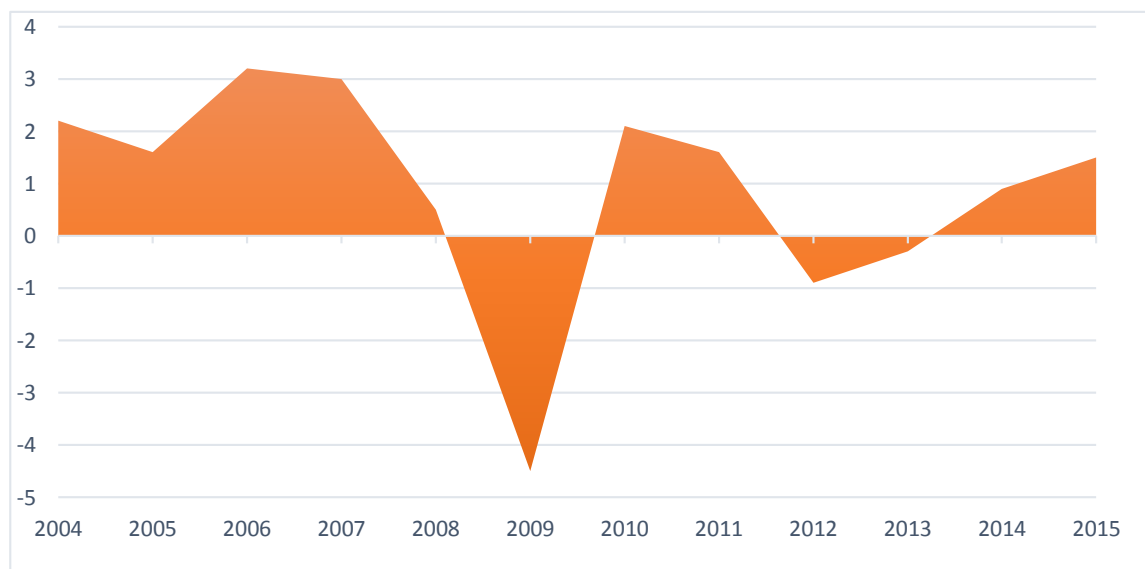
και εξακολουθούν να πέφτουν. Είναι χαρακτηριστικό πως ο Δείκτης Τιμών Τροφίμων (Food Price Index) βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2010 (Πίνακας Α-2, Παραρτήματος). Η μείωση του όγκου του εμπορίου και οι χαμηλότερες τιμές, είναι πιθανό να πυροδοτήσουν μία ετήσια πτώση ρεκόρ, των παγκόσμιων πληρωμών για εισαγωγές το 2015. Οι χαμηλές τιμές των τροφίμων σε σχέση με τα εισοδήματα, κάνουν την απόκτηση τροφής πιο εύκολη, γεγονός το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε χώρες όπου οι αγορές για τρόφιμα αποτελούν πολύ μεγάλο μέρος του εισοδήματος. Σε επίπεδο χώρας, οι χαμηλότερες διεθνείς τιμές των τροφίμων, ωφελούν τις χώρες, οι οποίες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε εισαγωγές ειδών διατροφής, με την προϋπόθεση, πιθανή πτώση του νομίσματός τους να μην εξουδετερώνει τα οφέλη από τις χαμηλές τιμές (FAO, 2015).

Εξαίρεση στα παραπάνω αποτελεί, ένα από τα σημαντικά για την Ελλάδα προϊόντα του υποδείκτη τροφίμων, το έξτρα παρθένο ελαιόλαδο, η διεθνής τιμή του οποίου, αφού υποχωρούσε διαρκώς επί πολλά χρόνια, από το 2012 και ύστερα συνεχώς ενισχύεται και το 2015 εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 7% (IN.EM.Y, 2015).

3.2. Ευρωπαϊκό Περιβάλλον

Στη Ζώνη του Ευρώ, η πορεία ανάκαμψης συνεχίστηκε το 2015, με τον ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, να συνεχίζει την επιταχυνόμενη πορεία, στην οποία βρίσκεται από το 2012, φτάνοντας το 1,5%, από 0,9% το 2014 (Διάγραμμα 3.2.1 (Eurostat, 2016)). Η

Διάγραμμα 3.2.1 Ρυθμός Αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στην Ζώνη του Ευρώ 2004 – 2015

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

άνοδος του όγκου της ιδιωτικής κατανάλωσης, καθώς και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, επιταχύνθηκε. Όλες σχεδόν οι οικονομίες της Ζώνης του Ευρώ, συμπεριλαμβανομένων των οικονομιών που βρίσκονται ή βρέθηκαν σε πρόγραμμα προσαρμογής (Μνημόνιο) πλην της Ελλάδας, η οποία επέστρεψε σε ύφεση, σημειώνουν θετικούς και αυξανόμενους ρυθμούς μεταβολής του πραγματικού προϊόντος (Ι.Ο.Β.Ε., 2016).

Ο πληθωρισμός, μηδενίστηκε στην Ζώνη του Ευρώ το 2015, έναντι 0,4% το 2014 (Διάγραμμα 3.2.2), ενώ αναμένεται ότι θα αυξηθεί σταδιακά και θα φτάσει στο 1,1% το 2016. Τον αποφασιστικότερο ρόλο στις εξελίξεις του γενικού επιπέδου τιμών, παίζει η πτωτική εξέλιξη των τιμών των εισαγομένων, τις οποίες διαμόρφωσε κυρίως η μεγάλη υποχώρηση των διεθνών τιμών των καυσίμων, αλλά και των μετάλλων και των άλλων βασικών εμπορευμάτων (Eurostat, 2016).

Διάγραμμα 3.2.2 Πληθωρισμός στην Ζώνη του Ευρώ 2004 - 2015

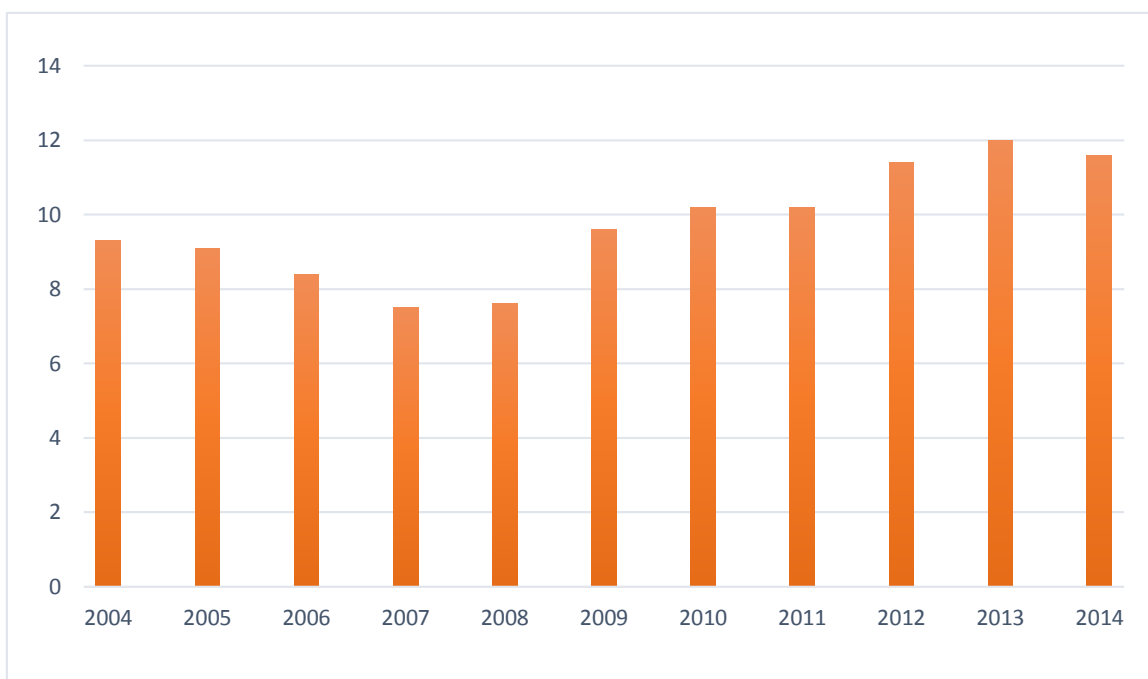

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά την περίοδο της κρίσης και της ύφεσης στην Ζώνη του Ευρώ, από 7,5 % το 2007 και 9,6% το 2009, στο 12% το 2013 (Διάγραμμα 3.2.3) (Eurostat, 2015). Στη συνέχεια όμως άρχισε να υποχωρεί και το 2015 η Eurostat προβλέπει υποχώρηση στο 11%. Στις χώρες της Ζώνης, οι οποίες αντιμετώπισαν τη βαθύτερη κρίση, το ποσοστό ανεργίας, παρά το γεγονός ότι υποχωρεί, βρίσκεται ακόμη σε πολύ υψηλά

επίπεδα. Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρωζώνη είχαν το 2015 η Ελλάδα (26,8%), η Ισπανία (21,8%), η Κύπρος (16,0%), η Πορτογαλία (12,3%) και η Ιταλία (12,2%)(Πίνακας Α-3, Παραρτήματος). Από τα κράτη αυτά, μόνο στην Ελλάδα το

Διάγραμμα 3.2.3 Ποσοστό ανεργίας στην Ζώνη του Ευρώ 2004 - 2014

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

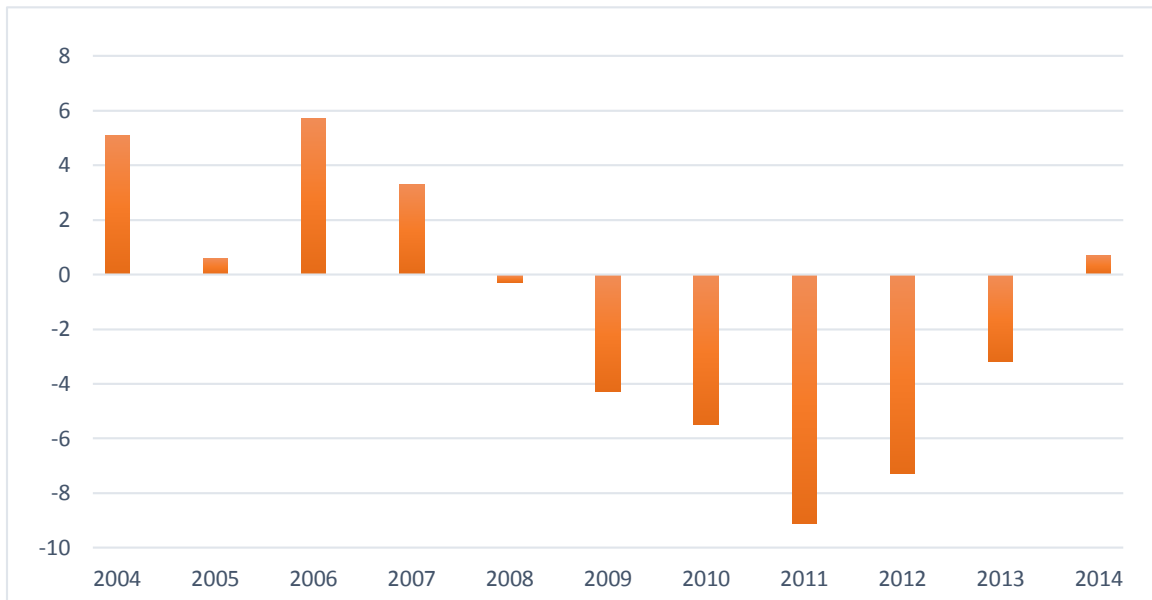
ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε περαιτέρω το 2015 (Eurostat, 2015).

Η υποχώρηση του πληθωρισμού, καθώς και η αύξηση της απασχόλησης, επέδρασαν θετικά στην εγχώρια ζήτηση και στο πραγματικό εισόδημα.

3.3. Εγχώριο Περιβάλλον

Μετά από έξι χρόνια βαθύτατης ύφεσης, όπου ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ ήταν αρνητικός, μεταξύ -9,1% το 2011 και -3,2% το 2013, η ελληνική οικονομία είχε επιτύχει έναν μικρό αλλά θετικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ το 2014, φτάνοντας το 0,7% (Διάγραμμα 3.3.1) (Eurostat, 2016). Βέβαια, δεν μπορεί να μην τονιστεί η σημασία των δραματικών εξελίξεων κατά τη διάρκεια της χρονιάς, σε πολιτικό και σε οικονομικό επίπεδο. Μετά από ένα σύντομο διάστημα ανάκαμψης, η ύφεση επανήλθε και το τραπεζικό

Διάγραμμα 3.3.1 Ρυθμός ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας 2004 - 2014

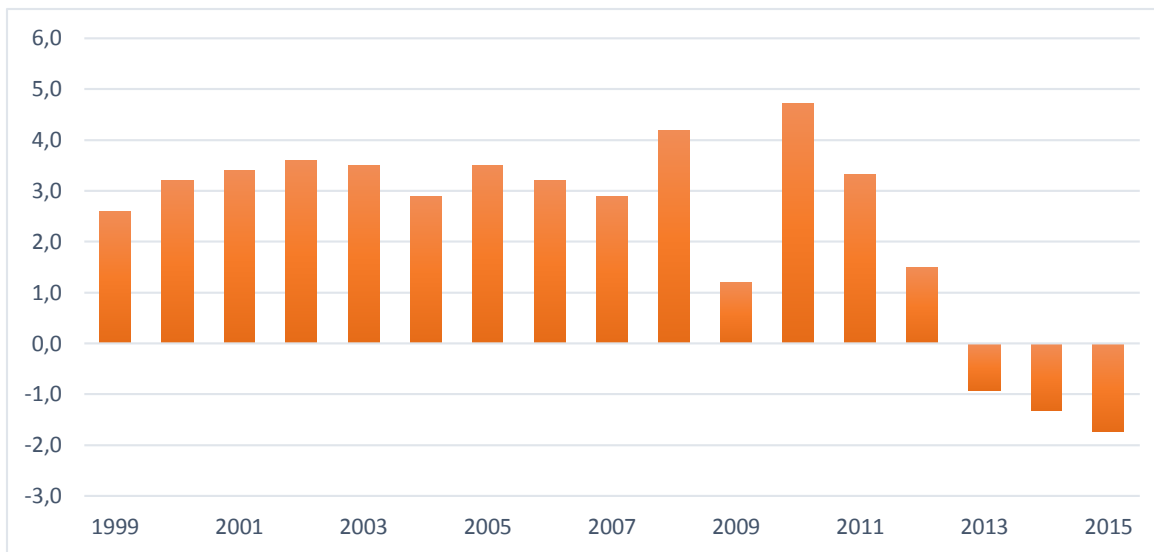

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

σύστημα αποσταθεροποιήθηκε, καθώς η αβεβαιότητα για τη συνέχιση της χρηματοδότησης και τις προοπτικές της οικονομίας έλαβε ακραία χαρακτηριστικά. Οι έλεγχοι στις κινήσεις κεφαλαίων που τέθηκαν σε εφαρμογή, είχαν και θα έχουν, σημαντική περαιτέρω αρνητική επίδραση συνολικά στην οικονομία, τόσο κατά την διάρκεια της τρέχουσας χρονιάς, όσο και μεσοπρόθεσμα (Ι.Ο.Β.Ε., 2016). Οι προβλέψεις του Δ.Ν.Τ. για το 2015 και το 2016 δείχνουν επιστροφή στην ύφεση, με τον ρυθμό μεταβολής το 2015 να κλείνει στο -2,3% και στο -1,3% το 2016, ενώ ανάπτυξη φαίνεται στο 2020 (Πίνακας Α-4, Παραρτήματος).

Ο πληθωρισμός στην ελληνική οικονομία κυμαινόταν, την περίοδο από το 1999 και μέχρι το 2010 από 2,6%, έως και 4,7%, με εξαίρεση το 2009, όπου μειώθηκε στο 1,3%. Από το 2011 και μέχρι σήμερα έχει σημειώσει πολύ έντονη πτώση, με αποτέλεσμα το 2015 να παραμένει αρνητικός, για τρίτο συνεχόμενο έτος, φτάνοντας στο -1,1%, έναντι -1,4% το 2014 (Διάγραμμα 3.3.2) (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015). Το αρνητικό πρόσημο του πληθωρισμού οφείλεται, κατά το μεγαλύτερο μέρος, στην πίεση του υψηλού παραγωγικού κενού (περίπου 6% του δυνητικού προϊόντος) και στην υποχώρηση της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου, κατά 36% σε όρους ευρώ, η οποία ενίσχυσε το πραγματικό εισόδημα σε όλες τις χώρες της Ζώνης του Ευρώ (IN.EM.Y, 2015).

Διάγραμμα 3.3.2 Ετήσια μεταβολή του πληθωρισμού στην ελληνική οικονομία 1999 - 2015

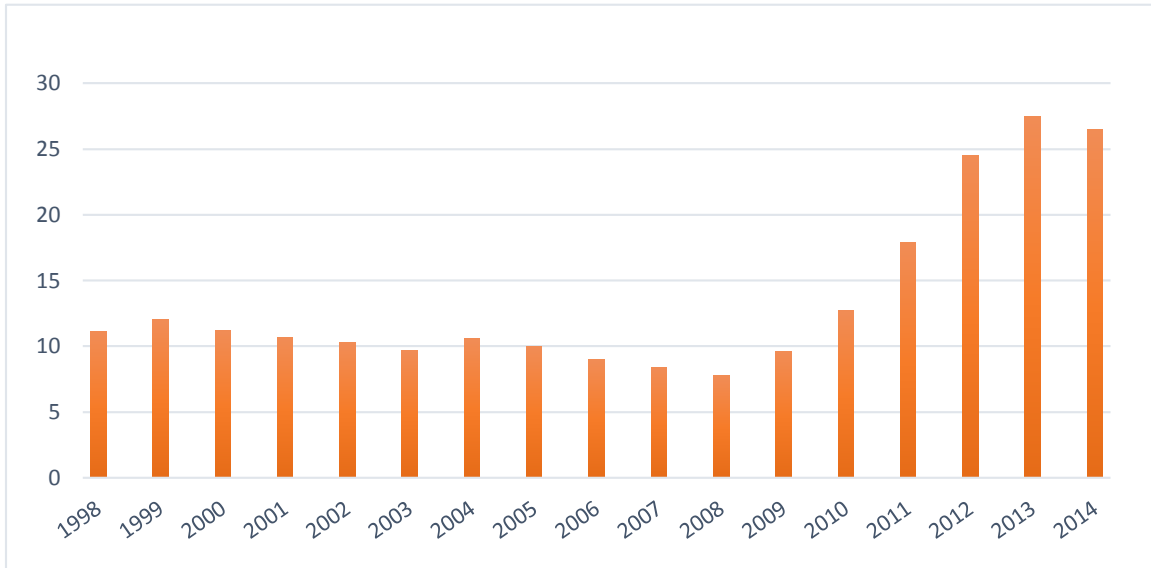
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

Η μείωση των τιμών και ο αρνητικός πληθωρισμός που καταγράφεται, φαίνεται σε πρώτο επίπεδο να έχει θετικές επιπτώσεις, όπως η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, η αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων (εξέλιξη που ευνοεί την ιδιωτική κατανάλωση) και η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα των αποδόσεων των καταθέσεων, παρά την πτώση των ονομαστικών επιτοκίων. Σε δεύτερο όμως επίπεδο, οι αρνητικές επιπτώσεις φαίνεται να είναι πολύ σημαντικές. Ειδικότερα οδηγεί σε αύξηση του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ, καθώς επηρεάζει δυσμενώς το ονομαστικό ΑΕΠ, και σε αύξηση των πραγματικών επιτοκίων δανεισμού καθιστώντας δυσκολότερη την αποπληρωμή των χρεών για το Δημόσιο, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις (The Economist, 2015). Οι προβλέψεις για το 2016 παρουσιάζουν αύξηση των τιμών για το τρέχον έτος, μετά από τρία έτη συνεχούς αποπληθωρισμού, με την άνοδό τους να αναμένεται ότι θα διαμορφωθεί μεταξύ 0,5-1% (I.O.B.E., 2016).

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα εκτινάχθηκε το 2013 στο 27,5%, από 9,6%, το 2009. Το 2014 άρχισε να υποχωρεί οριακά και το τρίτο τρίμηνο του 2015 διαμορφώθηκε στο 24,7% (Διάγραμμα 3.3.3) (Eurostat, 2015). Τα στοιχεία του Δ.Ν.Τ., (IMF, 2015), δείχνουν ότι τελικά το 2015 έκλεισε με την ανεργία στο 26,8%, ενώ οι προβλέψεις για το 2016 την τοποθετούν στο 27,1% (Πίνακας Α-5, Παραρτήματος). Ακόμα πιο απογοητευτικό είναι το

ποσοστό ανεργίας στους νέους κάτω των εικοσιπέντε ετών, όπου η Ελλάδα βρίσκεται στην δεύτερη θέση στην Ευρωζώνη με 48,3%, μετά την Ισπανία (48,8%).

Διάγραμμα 3.3.3 Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα 1998 - 2014

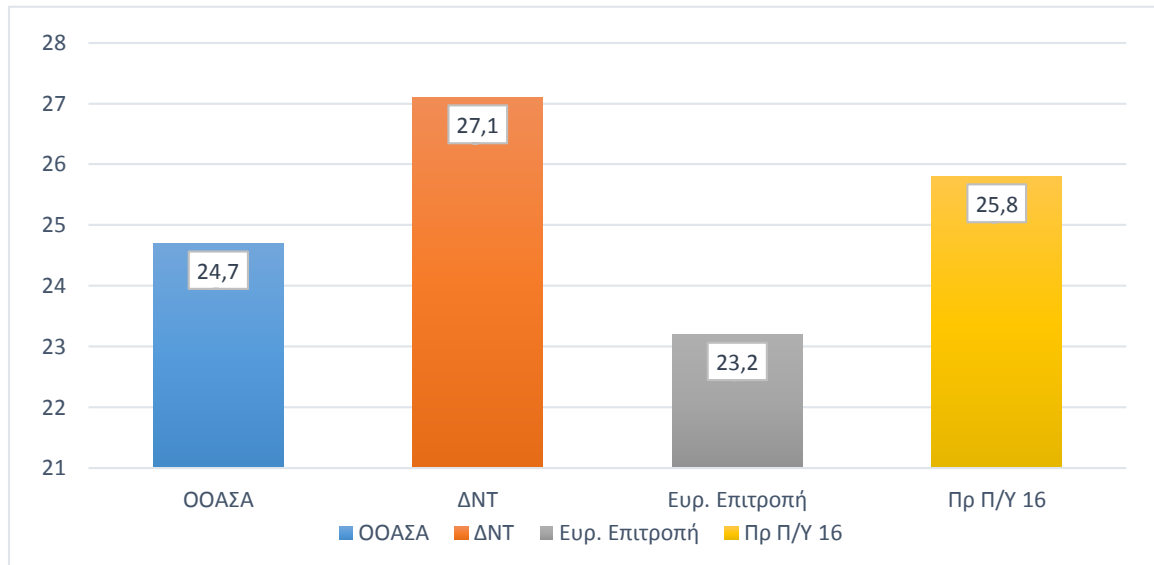
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

Το ποσοστό ανεργίας της Ελλάδας για το 2015, είναι το μόνο που δεν υποχώρησε, ανάμεσα στις οικονομίες με υψηλή ανεργία, ενώ παραμένει το υψηλότερο (από το 2008) ανάμεσα στις χώρες της Ζώνης του Ευρώ αλλά και στις προηγμένες οικονομίες (Πίνακας Α-3, Παραρτήματος).

Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας εμφανίζονται στις ηλικιακές ομάδες 15-24 ετών και 25-34 ετών με 48,6% και 32,2% αντίστοιχα. Σε σχέση με τη χωρική κατανομή, τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται στις περιφέρειες Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας (27,1%) και Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νήσων (26,6%) (Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, 2015). Οι προβλέψεις για την εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας για το 2016 του ΔΝΤ, του ΟΟΣΑ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και του Υπουργείου Οικονομικών (όπως αυτή αποτυπώνεται στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2016) φαίνονται στο Διάγραμμα 3.3.4. Από την πλευρά του το I.O.B.E., προβλέπει πως το τρέχον έτος, η ύφεση στην ελληνική οικονομία, κυρίως από εξασθένηση της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης, θα αναστρέψει την υποχώρηση της ανεργίας σε κλάδους οι οποίοι παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες για τον τελικό καταναλωτή, όπως το Λιανικό

Εμπόριο και η Εστίαση, η συμβολή των οποίων ήταν καθοριστική στην αύξηση της απασχόλησης το 2014-2015 (I.O.B.E., 2016).

Διάγραμμα 3.3.4 Προβλέψεις για το ποσοστό ανεργίας το 2016

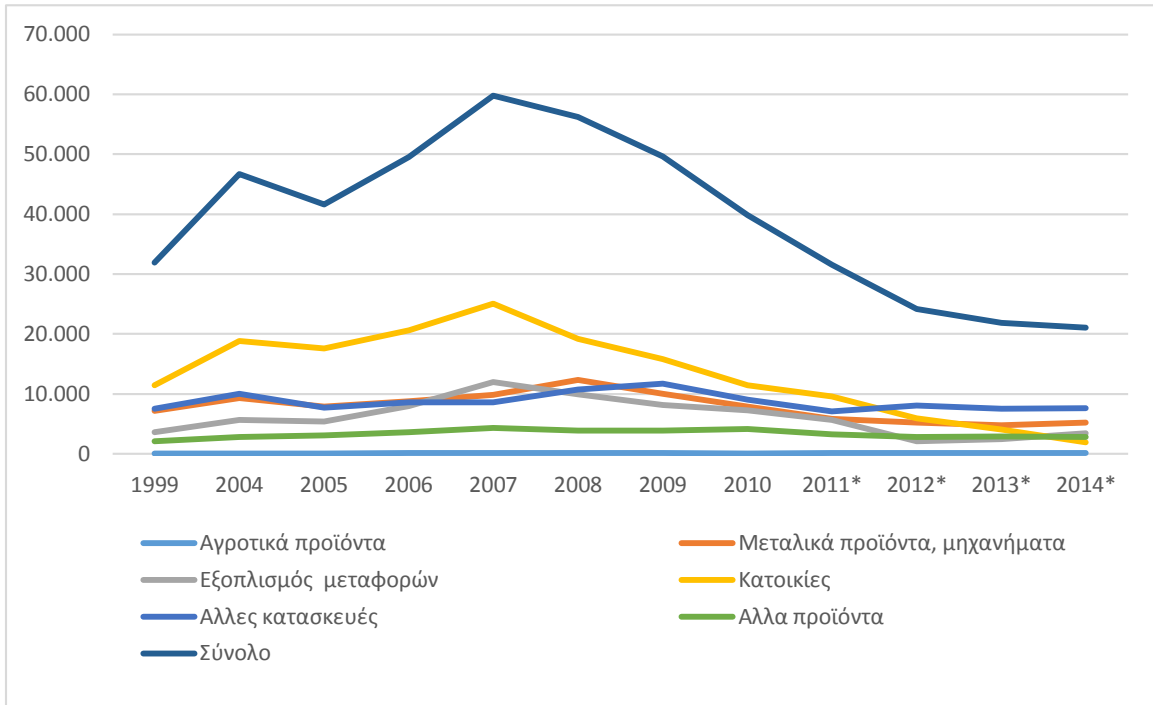

Πηγή: Προσαρμοσμένα στοιχεία των αντίστοιχων φορέων

Ένας αρκετά ενδιαφέρον δείκτης της εθνικής οικονομίας της Ελλάδας, ο οποίος αντανακλά σε αρκετά μεγάλο βαθμό τη δυναμική της, είναι ο δείκτης Σχηματισμού Ακαθάριστου Πάγιου Κεφαλαίου (GFCF - Gross Fixed Capital Formation). Ο δείκτης αυτός, περιγράφει τις επενδύσεις, σε μια εθνική οικονομία, σε πάγια κεφάλαια (όπως πάγια περιουσιακά στοιχεία, εγκαταστάσεις, τεχνολογικός εξοπλισμός, γραμμές παραγωγής, κεφαλαιουχικά αγαθά), οι οποίες αποτελούν και την βάση της μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Όπως προκύπτει από τον Πίνακα Α-7, με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. και φαίνεται στο Διάγραμμα 3.3.5, ο δείκτης αυτός μειώνεται συνεχώς και με ραγδαίο ρυθμό, από το 2007 και μέχρι σήμερα. Το 2007 το ύψος των επενδύσεων ανερχόταν στα 59.801 εκατ. ευρώ, ενώ το 2014 έκλεισε στα 21.081 εκατ. ευρώ. Εμφανής είναι η συμβολή των επενδύσεων για κατοικίες, αλλά και των κατασκευών στο σύνολο των επενδύσεων. Ιδιαίτερα οι επενδύσεις σε κατοικίες έχουν εμφανίσει την μεγαλύτερη πτώση τα τελευταία χρόνια (από 25.017 εκατ. ευρώ το 2007, σε 1.910 εκατ. ευρώ το 2014).

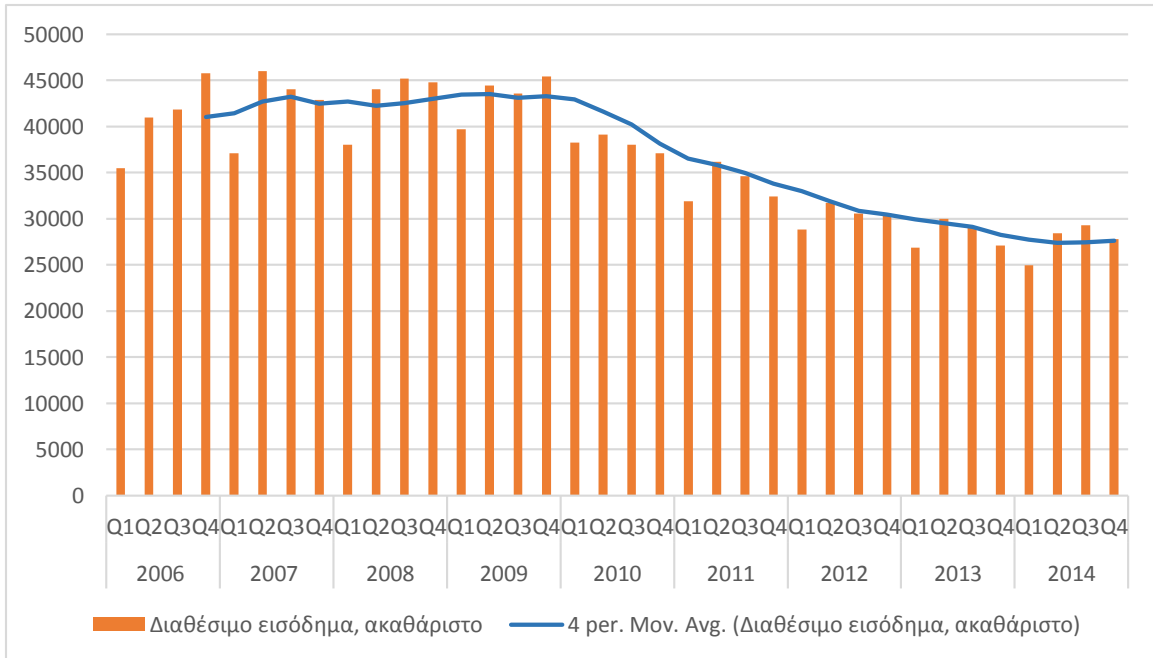
Το διαθέσιμο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών παρουσιάζει σταθερή μείωση από 45,43 δις ευρώ το τέταρτο τρίμηνο του 2009, σε 27,83 δις ευρώ το 2014 (Διάγραμμα 3.3.6).

Διάγραμμα 3.3.5 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους)

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.3.6 Διαθέσιμο Εισόδημα νοικοκυριών (και μη-κερδοσκοπικών οργανισμών που εξυπηρετούν νοικοκυριά) σε εκατ. ευρώ και σταθερές τιμές 2009

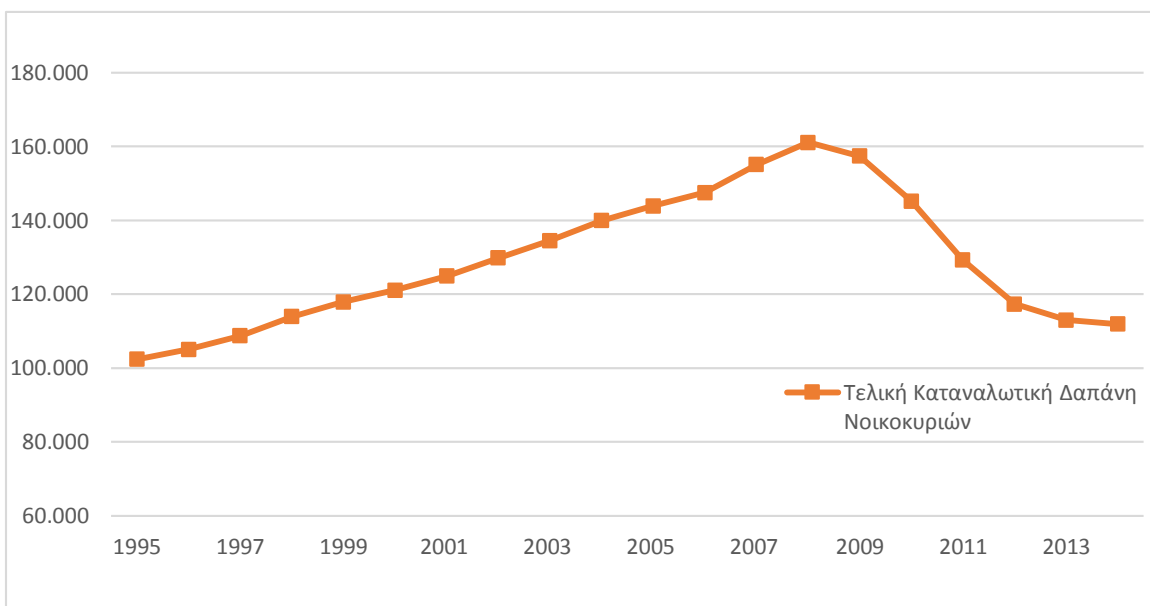

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

Η μείωση αυτή οφείλεται, κατά πολύ μεγάλο μέρος στα δημοσιονομικά μέτρα, τα οποία έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, κατά το τρίτο τρίμηνο του 2015, το διαθέσιμο εισόδημα του τομέα των νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ), μειώθηκε περαιτέρω κατά 3,3%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των πληρωμών κοινωνικών εισφορών και παροχών, κατά 8,0% και στη μείωση των εισπράξεων των λοιπών τρεχουσών μεταβιβάσεων κατά 44,7%. Για το 2016, η εφαρμογή καθ' όλο το έτος των δημοσιονομικών μέτρων που επιβλήθηκαν το προηγούμενο φθινόπωρο και πτυχές της επερχόμενης μεταρρύθμισης στο ασφαλιστικό σύστημα (περικοπές σε ήδη καταβαλλόμενες / νέες συντάξεις, αύξηση εισφορών σε συγκεκριμένες κατηγορίες ασφαλισμένων), θα ασκήσουν κατά κύριο λόγο πιέσεις στο πραγματικό, διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και την κατανάλωσή τους (Ι.Ο.Β.Ε., 2016).

Η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών το 2014, μετά από συνεχή και πολύ έντονη πτώση, υπό την πίεση του μειούμενου διαθέσιμου εισοδήματος, άγγιξε τα επίπεδα του 1998 (Πίνακας Α-8, Παραρτήματος) και διαμορφώθηκε στα 111,88 εκατ. ευρώ, μειωμένη κατά 30,5% σε σχέση με το 2008 (έτος με την υψηλότερη δαπάνη των

Διάγραμμα 3.3.7 Τελική Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών σε εκατ. ευρώ (σταθερές τιμές 2009)

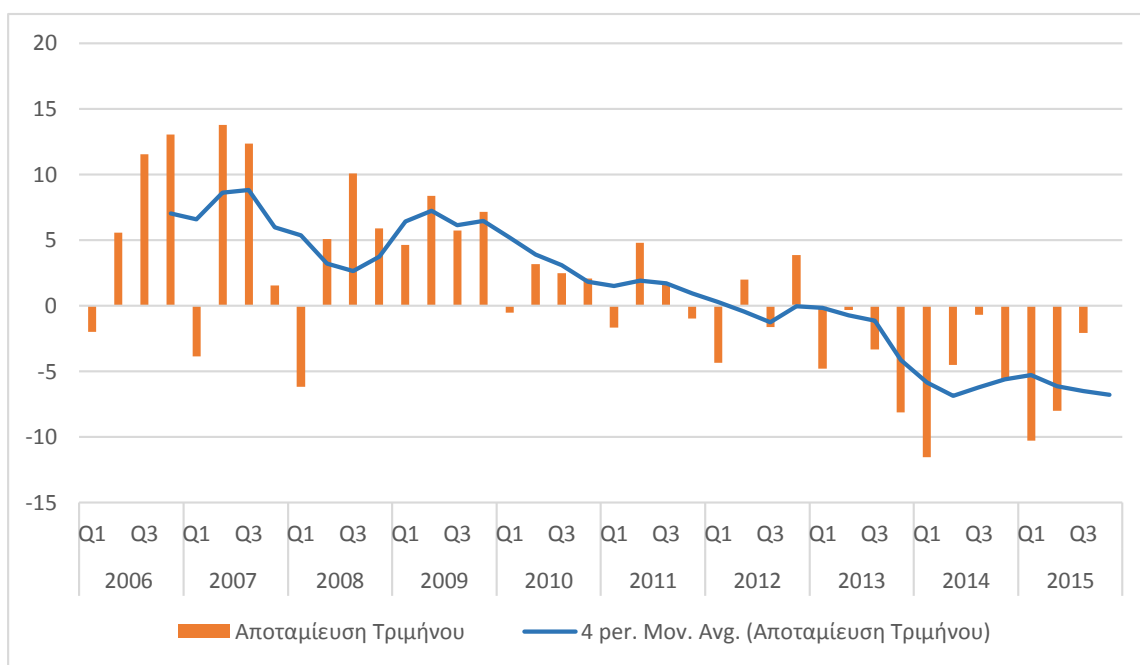

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

τελευταίων 19 ετών). Από τα δημοσιευμένα προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, διαφαίνεται συνέχιση της πτωτικής πορείας και το 2015, με την τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά, να μειώνεται κατά 1,9%, το τρίτο τρίμηνο του 2015, σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Η αποταμίευση των ελληνικών νοικοκυριών παρουσιάζει, επίσης συνεχή μείωση από το 2007 έως και σήμερα (Διάγραμμα 3.3.8). Ιδιαίτερα τα τρία τελευταία χρόνια η αποταμίευση διαμορφώνεται σε αρνητικά επίπεδα (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2016). Ένα πρώτο συμπέρασμα θα ήταν, ότι τα νοικοκυριά χρησιμοποιούν τις αποταμιεύσεις προηγούμενων ετών για να καλύψουν τις παρούσες ανάγκες κατανάλωσης.

Διάγραμμα 3.3.8 Ακαθάριστη αποταμίευση νοικοκυριών (και μη-κερδοσκοπικών οργανισμών που εξυπηρετούν νοικοκυριά) ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος.

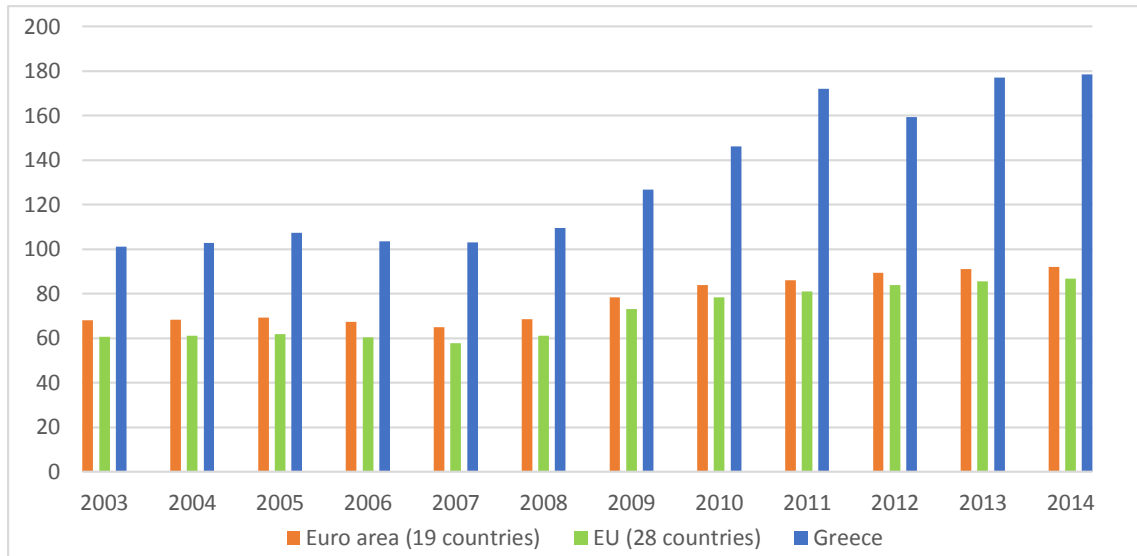

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

Συνδυάζοντας τις παραπάνω παρατηρήσεις, προκύπτει πως η αισθητή μείωση στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, τα τελευταία έτη, είχε ως αποτέλεσμα το (χαμηλότερο πλέον) εισόδημα των νοικοκυριών να καλύπτει τα απολύτως αναγκαία επίπεδα κατανάλωσης, χωρίς να επιτρέπει αποταμίευση ή επενδύσεις εκ μέρους των ελληνικών νοικοκυριών.

Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας, όπως φαίνεται σχηματικά στο Διάγραμμα 3.3.9, παρά το ότι είχε σταθεροποιηθεί από το 2003 μέχρι και το 2008 περίπου στο 100% του ελληνικού ΑΕΠ, αυξήθηκε ραγδαία τα χρόνια της κρίσης, φτάνοντας το 2014 το 178% (Eurostat,

Διάγραμμα 3.3.9 Εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ 2003 - 2014

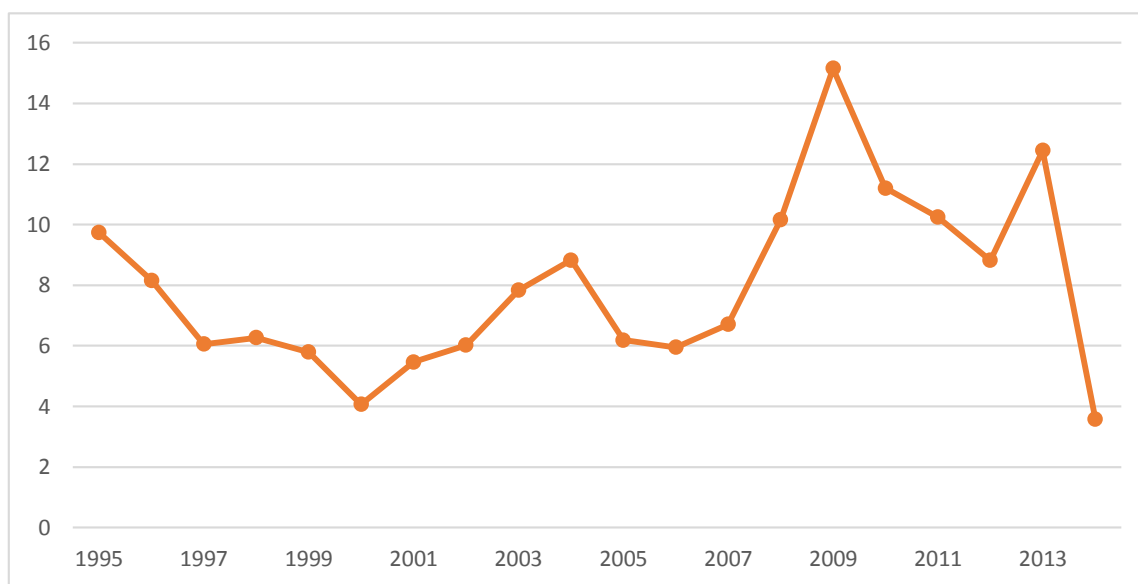

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία Eurostat

2016). Παρατηρούμε ότι, διαχρονικά είναι σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο, τόσο των 28 κρατών-μελών της Ε.Ε., όσο και των κρατών που απαρτίζουν την Ευρωζώνη. Η πρόσκαιρη μείωση του χρέους, η οποία παρατηρήθηκε το 2012, είναι πιθανότατα απόρροια του “κουρέματος” των ελληνικών ομολόγων, τα οποία βρίσκονταν στην κατοχή ιδιωτών επενδυτών (Private Sector Involvement ή PSI).

Παρατηρώντας το έλλειμα της γενικής κυβέρνησης κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας (Διάγραμμα 3.3.10), γίνονται εμφανείς οι μεταβολές στην εθνική οικονομία. Η διόγκωση της οικονομίας της Ελλάδας την δεκαετία 2000 – 2009, είναι εμφανές ότι στηρίχθηκε στη δημιουργία δημοσιονομικών ελλειμάτων. Αντίθετα, η ιδιαίτερα σκληρή προσπάθεια για ισοσκελισμό των προϋπολογισμών και για την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων, η οποία επιβάλλεται από την Ε.Ε. στις ελληνικές κυβερνήσεις, αντικατροπτίζεται στην μείωση του ελλείματος την τελευταία εξαετία.

Διάγραμμα 3.3.10 Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης 1995 – 2014 (% του ΑΕΠ)

Πηγή: (OECD, 2016)

Η Ελλάδα, ως μέλος της ευρωζώνης, δεν έχει πλέον αυτόνομη δημοσιονομική πολιτική, καθώς ελέγχεται, σε σχέση με τους στόχους της, από την Ε.Ε. Μάλιστα, όπως είναι ευρέως γνωστό, ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός του 2009 έχει οδηγήσει στη γνωστή πολιτική πολυετούς λιτότητας, με στόχο την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος. Κατά συνέπεια, η δημοσιονομική πολιτική που ακολουθείται στην παρούσα φάση, επιδρά ανασταλτικά στην επιδίωξη της επανεκκίνησης της ελληνικής οικονομίας και στην αντιστροφή του αρνητικού οικονομικού κλίματος. Παράλληλα, ούτε η νομισματική πολιτική είναι αυτόνομη, καθώς αυτή καθορίζεται από την ΕΚΤ. Ενδεχόμενη εφαρμογή πιο χαλαρής πολιτικής (μοντέλο Federal / Ιαπωνικής και Βρετανικής Κεντρικής Τράπεζας με εφαρμογή πολιτικής ποσοτικής χαλάρωσης), προσκρούει στις εμμονές της γερμανικής πολιτικής, που θεωρούν ότι η έκδοση νέου χρήματος είναι απόλυτα συνυφασμένη με την αναζωπύρωση του πληθωρισμού και γι' αυτό δεν πρέπει να χρησιμοποιείται. Τέλος, η μη αυτόνομη συναλλαγματική πολιτική, η οποία προκύπτει από την υιοθέτηση του ευρώ, έχει σαν αποτέλεσμα την αδυναμία διαμόρφωσης εθνικής συναλλαγματικής πολιτικής, η οποία θα μπορούσε να έχει βελτιωτικά αποτελέσματα σε κάποια μεγέθη της οικονομίας (Τζάνας, 2013).

Αναφορικά με το 2016, σύμφωνα με το Ι.Ο.Β.Ε., αυτό θα χαρακτηριστεί από ένα πλέγμα επιδράσεων, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν ήδη δρομολογηθεί από την

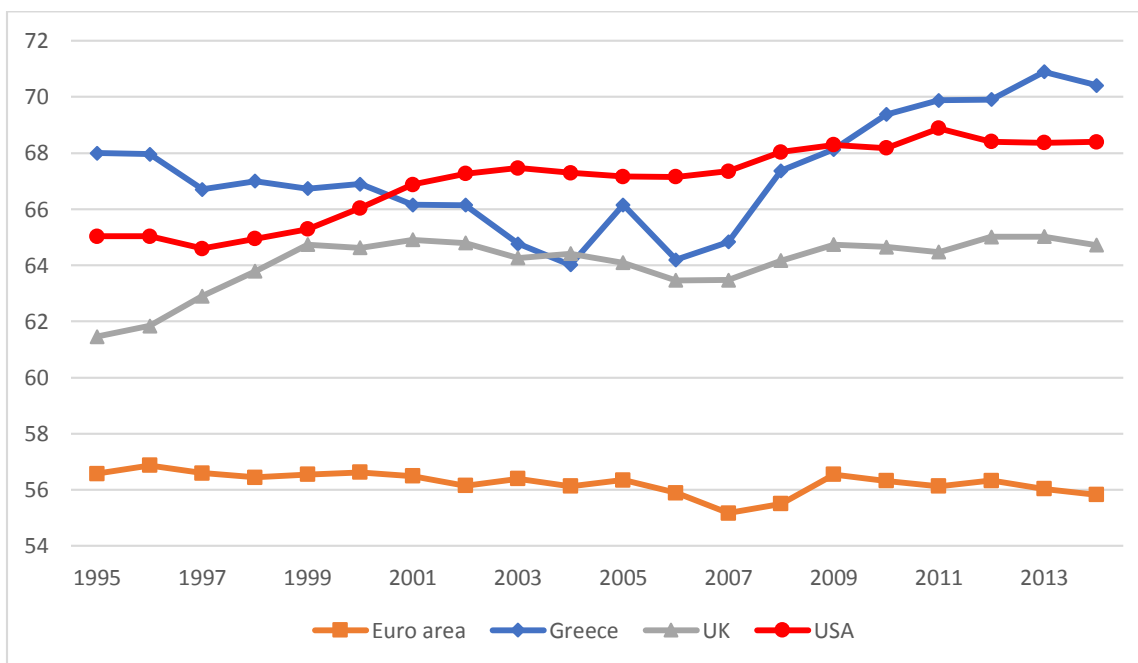
προηγούμενη χρονιά. Αρχικά, η είσοδος στο έτος γίνεται από σημαντικά επίπεδα ύφεσης στο τέλος του 2015 και καθώς η σύνθεση των παραγόντων που προσδιορίζουν το εθνικό προϊόν, εάν δεν υπάρξουν σημαντικές θετικές ή αρνητικές εκπλήξεις, οδηγεί συνολικά την οικονομία και πάλι σε ύφεση για την τρέχουσα χρονιά, η οποία μπορεί να αναμένεται, για το σύνολο του έτους, σε επίπεδα λίγο δυσμενέστερα από της προηγούμενης. Επιπλέον, θα υπάρξει συνέχιση της πίεσης στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και η δυνατότητα κατανάλωσης θα περιοριστεί, λόγω αύξησης της φορολογίας, των ασφαλιστικών εισφορών και της αποπληρωμής δανείων. Ταυτόχρονα η πρόσβαση σε αποταμιεύσεις, τις οποίες είχαν αποσύρει τα νοικοκυριά από τις τράπεζες, σταδιακά εξαντλείται. Συνολικά είναι λογικό να αναμένεται μια μικρή μείωση της κατανάλωσης (I.O.B.E., 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Καταναλωτική δαπάνη νοικοκυριών

Η ανάλυση της δομής και της εξέλιξης της καταναλωτικής δαπάνης των ελληνικών νοικοκυριών αποτελεί προτεραιότητα, καθώς εκφράζει άμεσα την εγχώρια ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών. Παράλληλα, σχετίζεται και με μια σειρά άλλων παραμέτρων της οικονομίας, όπως η παραγωγική και επενδυτική δραστηριότητα και το εξωτερικό εμπόριο. Η ανάλυση της εξέλιξης της ζήτησης, αποτελεί σημαντική πηγή πληροφοριών, τόσο στα πλαίσια της οικονομικής πολιτικής, όσο και για την επιχειρησιακή στρατηγική (Μαντζουνέας & Στοφόρος, 2003).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΑΣΑ, (2016), η ιδιωτική κατανάλωση αποτελεί πολύ σημαντικό ποσοστό της συνολικής δαπάνης της Ελληνικής οικονομίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μέσο ποσοστό της δαπάνης των νοικοκυριών στην Ελλάδα, σε σχέση με το ΑΕΠ, κινείται γύρω στο 64 και 71%, κατά την τελευταία εικοσαετία. Το ποσοστό αυτό, υπερβαίνει τα αντίστοιχα ποσοστά, που καταγράφονται στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, το Ηνωμένο Βασίλειο και σε κάποιες περιόδους, στις Η.Π.Α. (Διάγραμμα 3.3.1).

Διάγραμμα 3.3.1 Δαπάνη των νοικοκυριών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μεταξύ 1995 - 2014

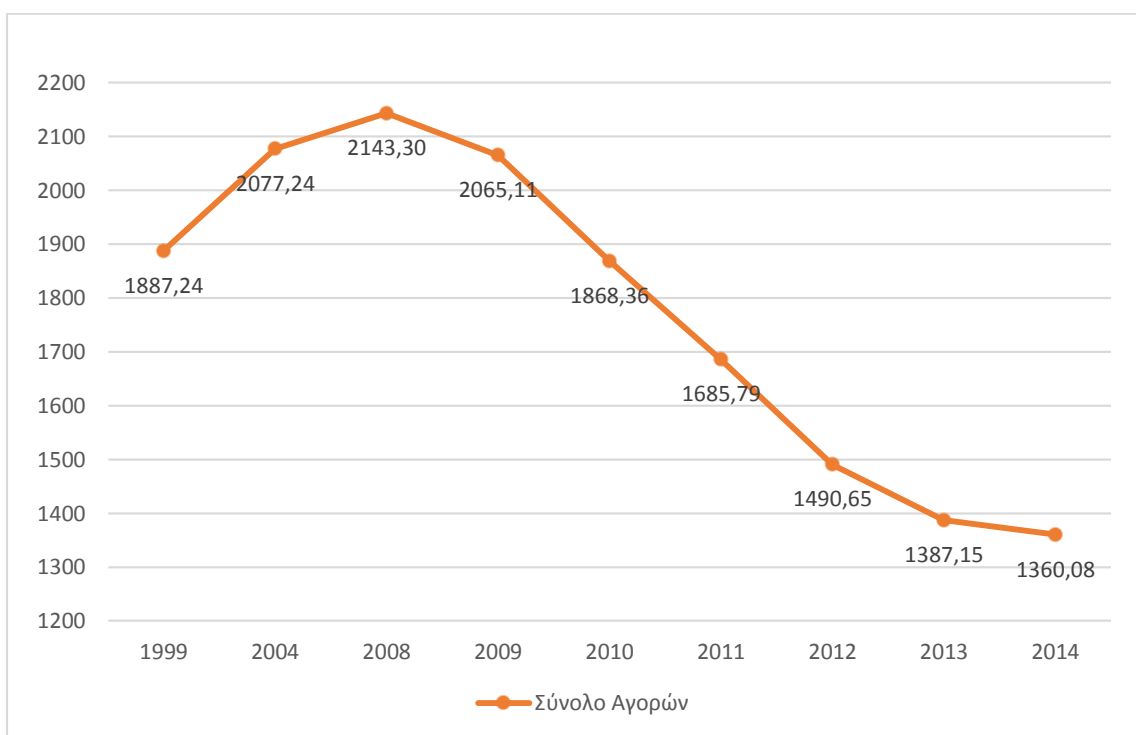

Πηγή: (OECD, 2016)

4.1. Μεταβολή της μέσης δαπάνης των νοικοκυριών

Ο μέσος όρος των μηνιαίων αγορών των νοικοκυριών, για το 2014, σε πραγματικούς όρους (λόγω της επίδρασης του πληθωρισμού) ανήλθε στα 1.360,08 ευρώ, καταγράφοντας μείωση κατά 1,95% ή 27,06 ευρώ συγκριτικά με το 2013. Όπως προκύπτει από τον Πίνακα Α-8 και το Διάγραμμα 4.1.1, στο οποίο απεικονίζεται η εξέλιξη της μέσης μηνιαίας δαπάνης (αγορές) των νοικοκυριών, στο διάστημα 1999 έως 2014, η δαπάνη βρίσκεται σε συνεχή πτώση από το 2008 και μετά. Η μείωση που καταγράφεται, σε σχέση με το 2009, που αποτελεί και απαρχή της κρίσης, είναι της τάξης του 34,1% και αντιστοιχεί σε 705,03 ευρώ. Ελαφρώς μικρότερη είναι η μείωση σε σχέση με το 1999, όπου παρατηρείται πτώση κατά 27,9% ή 527,15 ευρώ.

Διάγραμμα 4.1.1 Εξέλιξη της μέσης μηνιαίας δαπάνης (αγορές) των νοικοκυριών 1999 – 2014 (σταθερές τιμές σε ευρώ, έτος βάσης 2009)

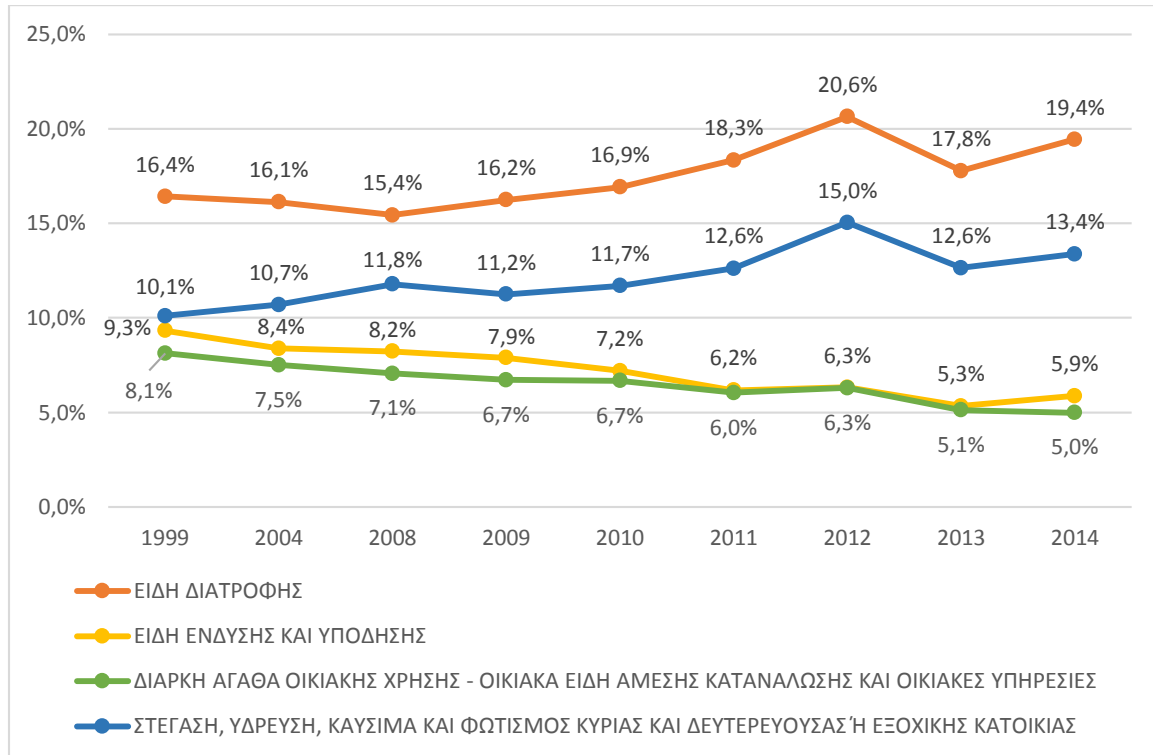

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Όσον αφορά στη διάρθρωση των δαπανών, σε σχέση με τη συνολική καταναλωτική δαπάνη, παρατηρούμε (Διάγραμμα 4.1.2) πως η συμμετοχή των κατηγοριών Είδη Διατροφής και Στέγαση (βλ. Στέγαση, Ύδρευση, Καύσιμα και Φωτισμούς Κύριας και Δευτερεύουσας ή Εξοχικής Κατοικίας) αυξάνεται σταθερά από το 2008 μέχρι και το 2014.

Αντίθετα οι δαπάνες για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης, καθώς και για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης βρίσκονται σε διαρκή πτώση από το 1999.

Διάγραμμα 4.1.2 Εξέλιξη ποσοστιαίας κατανομής κατηγοριών δαπανών στις συνολικές αγορές

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

4.2. Καταναλωτικά Πρότυπα

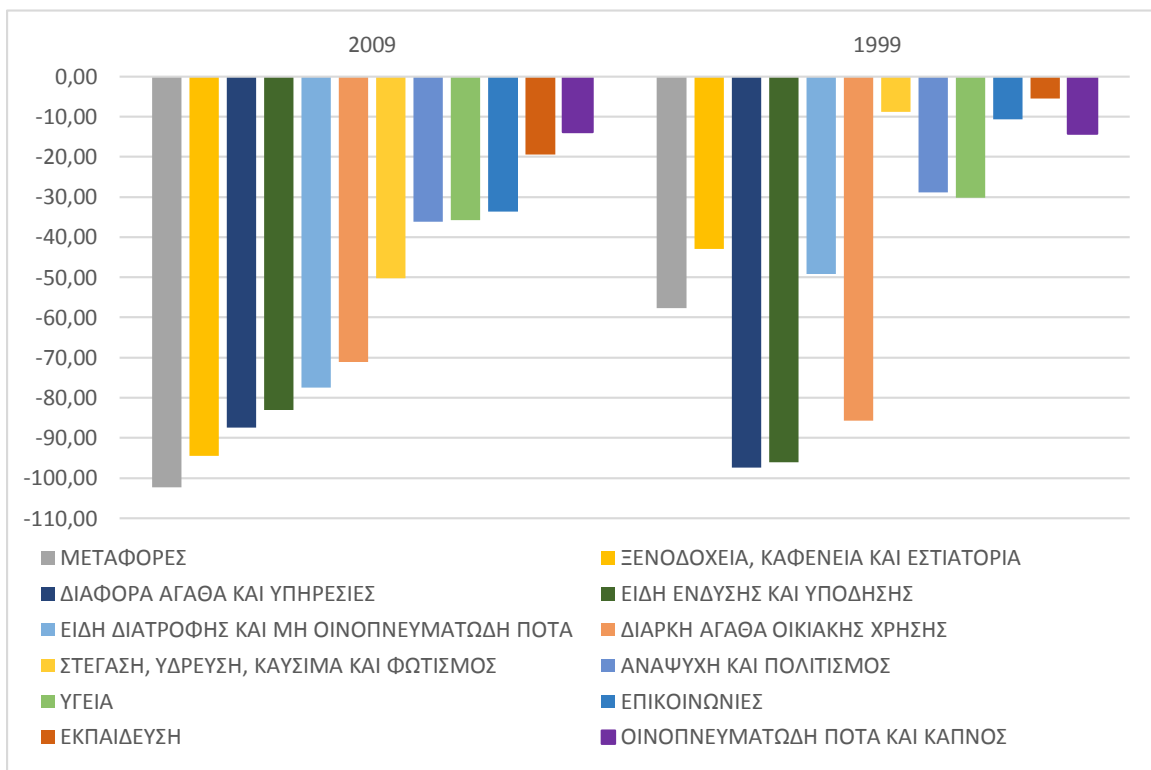
Η παρατηρούμενη αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ειδών διατροφής στη διάρθρωση της συνολικής κατανάλωσης, έρχεται σε συμφωνία τον νόμο του Engel, σύμφωνα με τον οποίο, όσο μικρότερο είναι το διαθέσιμο εισόδημα ενός νοικοκυριού, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το ποσοστό της συνολικής δαπάνης που θα αναλογεί στα είδη διατροφής. Ο Γερμανός στατιστικός, βασιζόμενος σε έρευνες των οικογενειακών προϋπολογισμών και στα καταναλωτικά πρότυπα, βρήκε πως η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης για τρόφιμα είναι σχετικά μικρή (Anker, 2011).

Συνδέοντας την εξέλιξη της ποσοστιαίας κατανομής των διαφόρων κατηγοριών δαπανών, ως προς τις συνολικές αγορές, με την μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των ελληνικών

νοικοκυριών (Διάγραμμα 3.3.6), παρατηρούμε πως το καταναλωτικό πρότυπο έχει μεταβληθεί από το 2008 και μετέπειτα, καθώς οι πιο ανελαστικές δαπάνες, όπως τα Τρόφιμα και η Στέγαση, αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα της συνολικής δαπάνης, ενώ η συμμετοχή των δαπανών για Ένδυση, Υπόδηση και Διαρκή Αγαθά μειώνεται. Το γεγονός αυτό αποτελεί ανατροπή της τάσης των προηγούμενων δεκαετιών, που ήθελε το ποσοστό των Τροφίμων, επηρεαζόμενο από την συνεχή αύξηση του εισοδήματος, να μειώνεται, τόσο σε εγχώριο, όσο σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο (Lazaridis & Drichoutis, 2005), και συμφωνεί με τα ευρήματα της βιβλιογραφίας (Benito, 2006).

Απεικονίζοντας τα δεδομένα του Πίνακα Α-9 του Παραρτήματος, στο Διάγραμμα 4.2.1, παρατηρούμε πως όλες οι κατηγορίες δαπανών παρουσιάζουν μικρότερη ή μεγαλύτερη μείωση σε πραγματικά νούμερα, μεταξύ του 1999 και του 2014. Μεγαλύτερες μειώσεις

Διάγραμμα 4.2.1 Μεταβολή της Μέσης Μηνιαίας Δαπάνη των νοικοκυριών ανά κατηγορία σε ευρώ, το 2014 σε σχέση με 1999 & 2009 (σε σταθερές τιμές 2009)

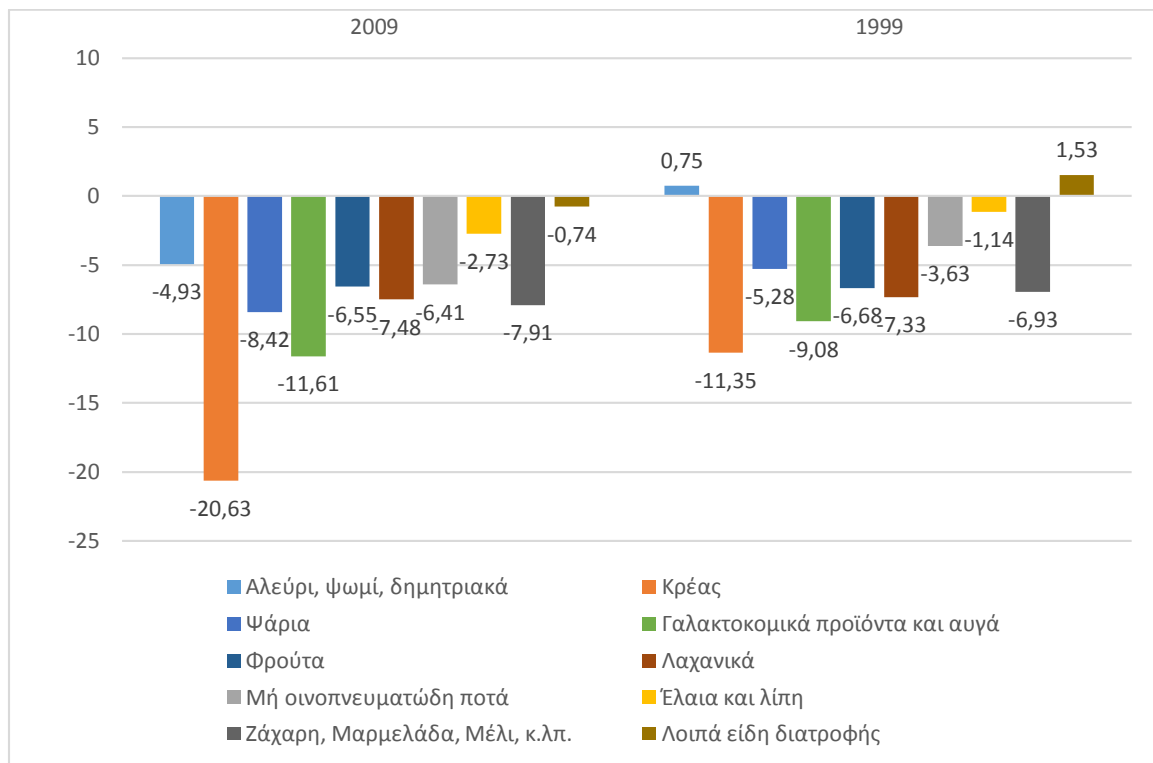
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

υπάρχουν σε σχέση με το 2009, καθώς τα επίπεδα των δαπανών είναι πλέον κατώτερα αυτών του 1999. Η μεγαλύτερη μεταβολή παρατηρείται στη δαπάνη για Μεταφορές, η

οποία εμφανίζεται μειωμένη κατά 102,26 ευρώ ή 37,3%, σε σχέση με το 2009. Αμέσως μετά ακολουθούν η δαπάνη για Ξενοδοχεία, Καφενεία και Εστιατόρια με μείωση 94,54 ευρώ, η δαπάνη για Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες μειωμένες κατά 87,46 ευρώ και η δαπάνη για Ένδυση και Υπόδηση με μείωση 83 ευρώ. Τα Είδη Διατροφής και Μη Αλκοολούχα Ποτά, ακολουθούν μειωμένα κατά 77,43 ευρώ ή 22%, ενώ παρόμοια πτώση καταγράφει και η δαπάνη για τα Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης.

Εστιάζοντας την προσοχή μας στις υποκατηγορίες των Ειδών Διατροφής, μπορούμε να εξάγουμε ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Από την ανάλυση του Διάγραμμα 4.2.2, παρατηρείται μείωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών για όλες τις βασικές κατηγορίες τροφίμων, σε σχέση με το 2009. Ειδικότερα, η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρείται στη κατηγορία Κρέας, όπου η μείωση είναι της τάξης των 20 ευρώ ή 24,6%,

Διάγραμμα 4.2.2 Μεταβολή της Μέσης Μηνιαίας Δαπάνης ανά κατηγορία είδους διατροφής το 2014 σε σχέση με 2009 & 1999 σε ευρώ (σε σταθερές τιμές 2009)

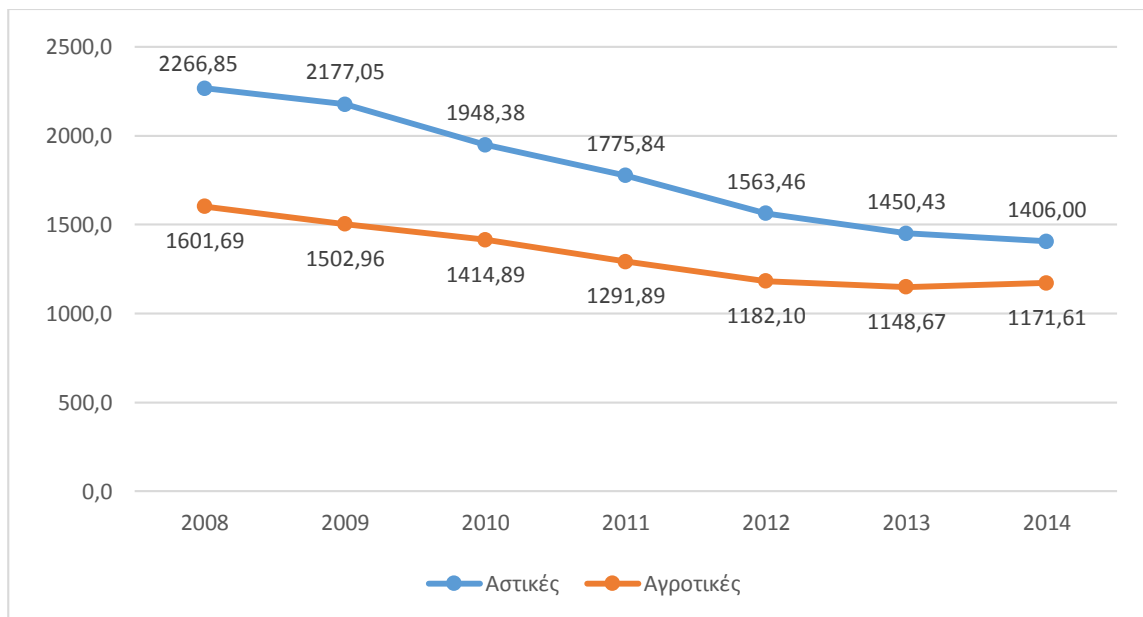
Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

ενώ αμέσως μετά ακολουθούν τα Γαλακτοκομικά Προϊόντα και Αυγά με μείωση 11,61 ευρώ ή 18,7%. Η μικρότερη μείωση παρατηρείται στην κατηγορία Αλεύρι, Ψωμί,

Δημητριακά (10%). Σε σχέση με το 1999, ενώ έχουμε αρκετή μείωση στο Κρέας και στα Γαλακτοκομικά (μικρότερη σε σχέση με το 2009), παρατηρούμε αύξηση της δαπάνης για τις κατηγορίες Αλεύρι, Ψωμί, Δημητριακά και Λοιπά Είδη Διατροφής, σε ποσοστά 1,7% και 33,5% αντίστοιχα.

Ενδιαφέρουσα παρατήρηση προκύπτει από την ανάλυση των ΕΟΠ με κριτήριο την περιοχή στην οποία βρίσκονται τα νοικοκυριά, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 4.2.3. Διαχρονικά η δαπάνη στις αστικές περιοχές εμφανίζεται αυξημένη σε σχέση με τις αγροτικές. Παρόλα αυτά, φαίνεται πως η μέση μηνιαία δαπάνη, μειώθηκε περισσότερο, από το 2008 και μέχρι το 2014, στις αστικές περιοχές, παρά στις αγροτικές. Συγκεκριμένα η πτώση της δαπάνης στις αγροτικές περιοχές είναι της τάξης του 27%, ενώ στις αστικές αγγίζει το 38%.

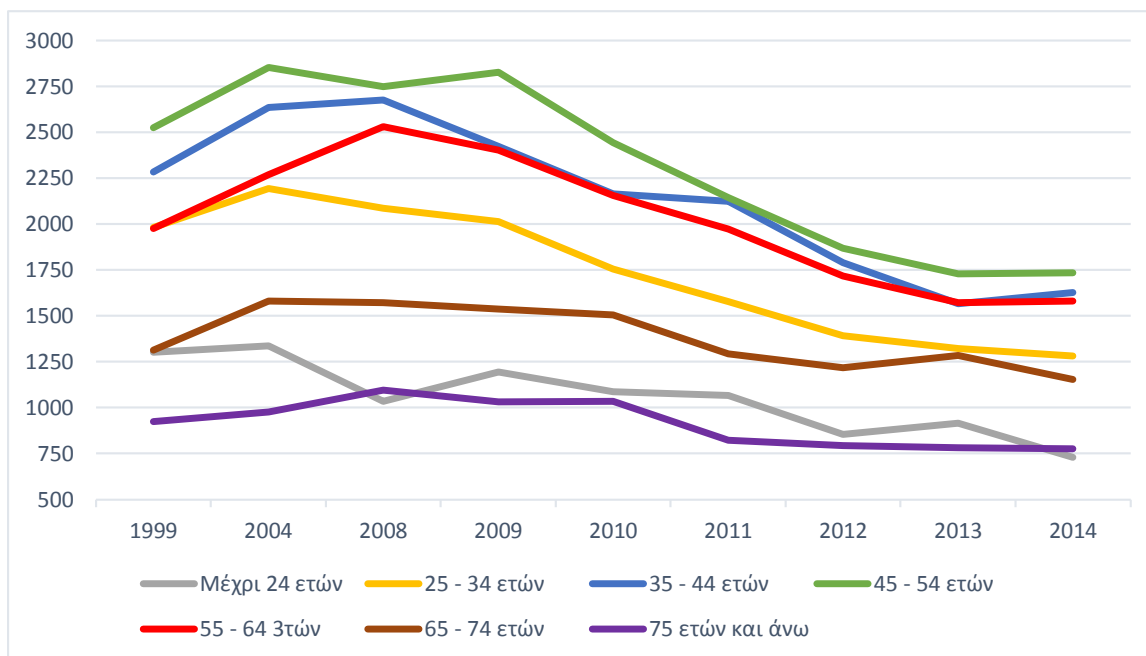
Διάγραμμα 4.2.3 Μέση μηνιαία δαπάνη στις αστικές και αγροτικές περιοχές μεταξύ 2008 - 2014

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της μέσης συνολικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκει ο υπεύθυνος του νοικοκυριού. Αναπαριστώντας διαγραμματικά τον Πίνακα Α-10 του Παραρτήματος, (Διάγραμμα 4.2.4), παρατηρούμε αρχικά πως σε όλες τις κατηγορίες παρουσιάζεται

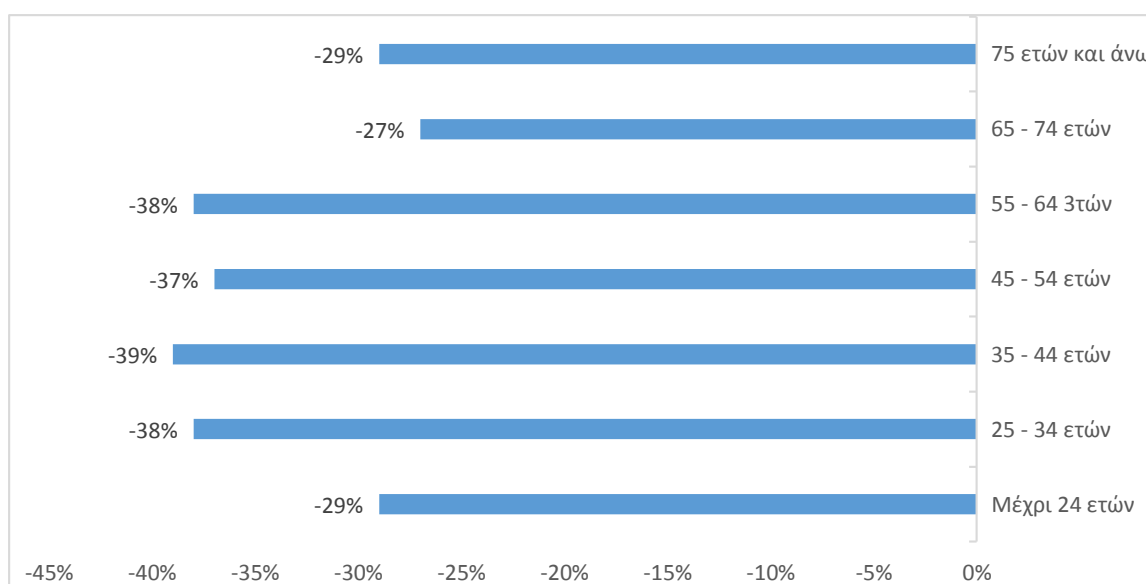
Διάγραμμα 4.2.4 Εξέλιξη των μέσων συνολικών αγορών των νοικοκυριών μεταξύ 1999 και 2014 σε ευρώ, ανά ηλικιακή τάξη του υπευθύνου

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

μείωση των αγορών από το 2008 και μετά, η οποία στις μεσαίες ηλικίες είναι πολύ εντονότερη. Πιο συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη πτώση εμφανίζεται στην ομάδα 35 – 44 ετών και είναι της τάξης του 39% (Διάγραμμα 4.2.5) και αντιστοιχεί σε 1.047,59 ευρώ

Διάγραμμα 4.2.5 Μεταβολή της μέσης μηνιαίας κατανάλωσης μεταξύ 2008 και 2014 ανά ηλικιακή ομάδα του υπευθύνου του νοικοκυριού

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

(Πίνακας A-11, Παραρτήματος), με τις ομάδες 25 – 34 και 45 – 54 να ακολουθούν με πτώση 38% και 37% ή 802,78 και 1.013,06 ευρώ αντίστοιχα. Δεν αποτελεί σύμπτωση ότι η ηλικιακή ομάδα 25 – 34 παρουσιάζει και το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Υπόδειγμα AIDS

5.1. Μεθοδολογία

Υπάρχουν πολλές λειτουργικές μορφές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση ενός συστήματος εξισώσεων ζήτησης αγαθών ή υπηρεσιών. Τα συστήματα αυτά κατατάσσονται σε δυο γενικές κατηγορίες, σε άκαμπτα (inflexible) και σε εύκαμπτα (flexible) υποδείγματα ζήτησης. Η κατηγοριοποίηση αυτή προκύπτει από το ότι οι συναρτησιακές μορφές των αμέσων χρησιμοτήτων, εμμέσων χρησιμοτήτων και συναρτήσεων κόστους (δαπάνης), που χρησιμοποιούνται για να προκύψουν αυτά τα συστήματα ζήτησης, άλλοτε λειτουργούν περιοριστικά ως προς τα πρόσημα, τις τιμές των παραμέτρων και των υπολογιζόμενων ελαστικοτήτων και άλλοτε όχι. Στην πρώτη κατηγορία υποδειγμάτων ανήκει το γραμμικό σύστημα δαπανών του Stone (1954) (LES) και στην δεύτερη κατηγορία το σχεδόν ιδανικό σύστημα της ζήτησης των Deaton και Muellbauer (AIDS) (Μαντζουνέας & Στοφόρος, 2003).

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας χρησιμοποιείται το Γραμμικό Σχεδόν Ιδανικό Σύστημα Ζήτησης. Το AIDS έχει μια ευέλικτη λειτουργική μορφή και δεν επιβάλλει κανέναν a priori περιορισμό, όσον αφορά την ελαστικότητα. Στο μοντέλο AIDS τα αγαθά μπορούν να είναι φυσιολογικά ή κατώτερα και τα ζεύγη των εμπορευμάτων μπορεί να είναι, είτε υποκατάστατα ή να συμπληρώνει το ένα το άλλο (Fujii, Khaled, & Mak, 1985).

Στο μοντέλο AIDS, οι εξισώσεις ζήτησης για n αγαθά μπορούν να εκφραστούν ως ένα σύστημα εξισώσεων του μεριδίου του προϋπολογισμού (εισοδήματος). Η συνηθέστερη μορφή τους είναι (Μαντζουνέας & Στοφόρος, 2003):

$$w_i = a_i + \sum_{j=1}^n \gamma_{ij} \ln p_j + \beta_i \ln \left(\frac{x}{P^*} \right)$$

όπου, w_i είναι το ποσοστό συμμετοχής (μερίδιο) της καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας αγαθών i στην συνολική καταναλωτική δαπάνη x , a_i , γ_{ij} και β_i είναι παράμετροι, το p_j είναι η θετική, μοναδιαία τιμή του αγαθού i και ο P^* είναι ο δείκτης τιμών.

Προκειμένου να εξετάσουμε την επίδραση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να εισάγουμε στην εξίσωση μία επιπλέον παράμετρο. Κατά συνέπεια η εξίσωση παίρνει την μορφή:

$$w_i = a_i + \sum_{j=1}^n \gamma_{ij} \ln p_j + \beta_i \ln \left(\frac{x}{p^*} \right) + \sum_i^n \sum_j^n \delta_{ij} z_i$$

όπου δ_{ij} , η νέα παράμετρος και z_i η μακροοικονομική μεταβλητή.

Η θεωρία του καταναλωτή απαιτεί, το σύστημα της ζήτησης να ικανοποιεί τους περιορισμούς της ομογένειας, της προσθετικότητας, της συμμετρίας και της αρνητικότητας (Fujii, Khaled, & Mak, 1985). Αυτοί οι περιορισμοί μπορούν εύκολα να επιβληθούν στο μοντέλο του AIDS.

Η ομογένεια ικανοποιείται όταν:

$$\sum_{i=1}^n \gamma_{ij} = 0$$

Η προσθετικότητα ικανοποιείται όταν:

$$\sum_{i=1}^n \gamma_{ij} = 0, \quad \sum_{i=1}^n a_i = 1, \quad \sum_{i=1}^n \beta_{ij} = 0, \quad \text{και} \quad \sum_{i=1}^n \delta_{ij} = 0,$$

Η συμμετρία όταν:

$$\gamma_{ij} = \gamma_{ji}$$

Η συνθήκη αρνητικότητας στο μοντέλο του AIDS δεν μπορεί να επιβληθεί με απλούς παραμετρικούς περιορισμούς. Αλλά είναι πιθανό να ικανοποιηθεί αυτόματα από οποιοδήποτε σύνολο δεδομένων που παράγονται από συμπεριφορά μεγιστοποίησης της χρησιμότητας (Fujii, Khaled, & Mak, 1985).

5.2. Δεδομένα

Τα απαιτούμενα στοιχεία για την εκτίμηση του υποδείγματος AIDS προήλθαν: α) από τη διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. και αφορούν την τελική κατανάλωση κατά λειτουργικό σκοπό (σε τρέχουσες τιμές). Τα δεδομένα αποτελούνταν από 59

κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίες χωρίζονταν σε 12 ευρύτερες ομάδες (Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά, Αλκοολούχα ποτά – καπνός – ναρκωτικά, Είδη ένδυσης και υπόδησης, Στέγαση – ύδρευση - ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο – κ.λπ., Επίπλωση - οικιακός εξοπλισμός και συνήθης συντήρηση κατοικιών, Υγεία, Μεταφορές, Επικοινωνίες, Ψυχαγωγία και πολιτισμός, Εκπαίδευση, Ξενοδοχεία και εστιατόρια, Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες)(Πίνακας Β-1, Παραρτήματος), β) από τη Διεύθυνση Οικονομικών και Βραχυχρόνιων Δεικτών, οι υπο-δείκτες ομάδων τιμών του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (Πίνακας Β-2, Παραρτήματος) και γ) από τη διεύθυνση Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (AMECO, 2016), οι μακροοικονομικοί δείκτες (Ανεργία, Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ, Σχηματισμός Ακαθάριστου Πάγιου Κεφαλαίου, Ακαθάριστες Αποταμιεύσεις Νοικοκυριών, Ακαθάριστο Κατά Κεφαλήν Εθνικό Εισόδημα, Εθνικό Χρέος, Έλλειμμα)(Πίνακας Β-3, Παραρτήματος).

Η επεξεργασία των παραπάνω δεδομένων, καθώς και η εκτίμηση του υποδείγματος, έγιναν με τη βοήθεια του προγράμματος Stata 13 MP, του 2013. Ο κώδικας που συντάχθηκε παρουσιάζεται στο Παράρτημα Γ. Με δεδομένο τον μικρό όγκο παρατηρήσεων και προκειμένου να γίνει δυνατή η εξαγωγή αποτελεσμάτων, χρειάστηκε να μειωθεί ο αριθμός των κατηγοριών δαπανών και έτσι περιλήφθηκαν οι εννιά (9) από τις δώδεκα (12). Για τον ίδιο λόγο, χρησιμοποιήθηκαν τελικά μόνο τέσσερις μακροοικονομικές μεταβλητές, καθώς οι δοκιμές με περισσότερες δεν απέφεραν αποτελέσματα. Συνοψίζοντας, στο υπόδειγμα εισήχθησαν οι κατηγορίες: 1) Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά, 2) Είδη ένδυσης και υπόδησης, 3) Στέγαση – ύδρευση - ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο – κ.λπ., , 4) Υγεία, 5) Μεταφορές, 6) Επικοινωνίες, 7) Ψυχαγωγία και πολιτισμός, 8) Ξενοδοχεία και εστιατόρια, 9) Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες και οι μακροοικονομικές μεταβλητές: 1) Ανεργία, 2) Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ, 3) Εθνικό Χρέος και 4) Έλλειμμα.

5.3. Αποτελέσματα

Οι εκτιμημένες τιμές των παραμέτρων του υποδείγματος AIDS, παρουσιάζονται στον Πίνακα 5-1. Στον πίνακα παρουσιάζονται και οι συσχετίσεις μεταξύ της κάθε κατηγορίας και των τιμών των άλλων κατηγοριών. Με δεδομένο όμως, ότι δεν έχουν υπολογιστεί οι ελαστικότητες ζήτησης, οποιοδήποτε σχόλιο πάνω σε αυτά δεν θα είχε νόημα. Κατά

συνέπεια θα αρκεστούμε στον σχολιασμό των επιδράσεων των μακροοικονομικών μεταβλητών, το οποίο αποτελεί και αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Παρατηρούμε πως η ανεργία είναι στατιστικά σημαντική σε τέσσερις (4) κατηγορίες σε επίπεδο 1% και σε μια (1) κατηγορία σε επίπεδο 5%. Ο συντελεστής συσχέτισης έχει αρνητικό πρόσημο στις κατηγορίες “Είδη ένδυσης και υπόδησης” και “ Ξενοδοχεία και εστιατόρια ”, ενώ έχει θετικό στις κατηγορίες “ Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά ” και “Υγεία”. Η σχέση αυτή συμφωνεί με τον νόμο της ζήτησης καθώς η ανεργία είναι πιθανόν να οδηγεί τους καταναλωτές να μειώνουν την κατανάλωση στις λιγότερο σημαντικές κατηγορίες και να την αυξάνουν στις πιο σημαντικές, όπως είναι η τροφή, η στέγαση και η υγεία.

Το Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ, φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντικό μόνο σε δυο κατηγορίες. Στην κατηγορία "Στέγαση – ύδρευση - ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο – κ.λπ.", στην οποία παρουσιάζει θετικό συντελεστή συσχέτισης και στην κατηγορία "Ξενοδοχεία και εστιατόρια", στην οποία έχει επίσης θετικό πρόσημο.

Το Έλλειμα είναι στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1%, μόνο στην κατηγορία “Είδη ένδυσης και υπόδησης”, στην οποία ο συντελεστής συσχέτισης είναι θετικός, αλλά ιδιαίτερα μικρός για εξάγουμε κάποιο συμπέρασμα.

Το Δημόσιο Χρέος, παρουσίασε συντελεστές συσχέτισης, οι οποίοι άγγιζαν το μηδέν (0) και παράλληλα δεν εμφάνιζε σημαντικότητα σε καμία κατηγορία. Ως εκ τούτου δεν περιλήφθηκε στον Πίνακα 5-1.

Πίνακας 5-1 Εκτιμημένοι παράμετροι για το δυναμικό υπόδειγμα AIDS, για την τελική κατανάλωση ανά λειτουργικό σκοπό (στην παρένθεση το τυπικό σφάλμα)

<i>Commodity i</i>	lp1	lp2	lp3	lp4	lp5	lp6	lp7	lp8	lp9	lnte	unemp	gdp_pc	def
Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά	0,155* (0,073)	-0,350** (0,035)	-0,168** (0,025)	0,150* (0,067)	0,095* (0,039)	0,035 (0,030)	0,000 (0,037)	0,168 (0,148)	-0,085 (0,078)	0,016 (0,008)	0,002** (0,001)	0,001 (0,002)	0,000 0,0002
Είδη ένδυσης και υπόδησης	-0,350** (0,035)	-0,082* (0,040)	0,030 (0,022)	-0,119** (0,035)	-0,054 (0,035)	0,118** (0,018)	0,210** (0,033)	0,786** (0,061)	-0,539** (0,059)	-0,171 (0,052)	-0,003** (0,001)	0,002 (0,002)	0,001** 0,0001
Στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο	-0,168** (0,025)	0,030 (0,022)	-0,035 (0,038)	-0,070* (0,030)	0,063* (0,030)	-0,082** (0,022)	-0,097** (0,024)	-0,087 (0,046)	0,445** (0,080)	0,340 (0,134)	0,004** (0,002)	-0,014** (0,005)	0,000 0,0003
Υγεία	0,150* (0,067)	-0,119** (0,035)	-0,070* (0,030)	0,215** (0,071)	0,043 (0,045)	-0,045 (0,030)	0,139** (0,040)	-0,312* (0,140)	-0,002 (0,090)	0,085 (0,078)	0,003* (0,001)	0,003 (0,003)	0,000 0,0002
Μεταφορές	0,095* (0,039)	-0,054 (0,035)	0,063* (0,030)	0,043 (0,045)	0,134** (0,051)	0,088** (0,025)	0,071* (0,032)	0,069 (0,065)	-0,509** (0,081)	0,011 (0,010)	-0,001 (0,001)	0,005 (0,003)	0,000 0,0002
Επικοινωνίες	0,035 (0,030)	0,118** (0,018)	-0,082** (0,022)	-0,045 (0,030)	0,088** (0,025)	-0,001 (0,024)	-0,017 (0,020)	-0,096 (0,062)	0,000 (0,064)	0,147 (0,092)	0,002 (0,001)	-0,003 (0,004)	0,000 0,0002
Ψυχαγωγία και πολιτισμός	0,000 (0,037)	0,210** (0,033)	-0,097** (0,024)	0,139** (0,039)	0,071* (0,032)	-0,017 (0,020)	-0,144** (0,050)	0,055 (0,066)	-0,217** (0,068)	-0,105 (0,071)	-0,001 (0,001)	0,002 (0,003)	0,000 0,0002
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	0,168 (0,148)	0,786 (0,061)	-0,087 (0,046)	-0,312* (0,140)	0,069 (0,065)	-0,096 (0,062)	0,055 (0,066)	0,021 (0,377)	-0,605** (0,198)	-0,464** (0,161)	-0,005* (0,002)	0,010* (0,004)	0,000 0,0002
Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	-0,518 (0,079)	-1,321 (0,035)	0,183 (0,021)	0,274 (0,075)	-0,044 (0,033)	0,038 (0,032)	-2,237 (0,056)	-0,241 (0,205)	2,542 (0,123)	1,075 (0,088)	0,013 (0,001)	0,008 (0,002)	0,001 0,0001

* Η παράμετρος είναι σημαντική σε επίπεδο 5%, ** Η παράμετρος είναι σημαντική σε επίπεδο 1%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Συμπεράσματα

Μετά από έξι χρόνια βαθύτατης ύφεσης, και παρά το γεγονός πως η ελληνική οικονομία είχε επιτύχει έναν μικρό αλλά θετικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ το 2014, το 2015 επέστρεψε στην ύφεση. Ο πληθωρισμός συνεχίζει να βρίσκεται σε αρνητικά επίπεδα, με όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτό επιφέρει στη σχέση του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ, και στην αποπληρωμή των χρεών για το Δημόσιο, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Το ποσοστό ανεργίας είχε μια μικρή μείωση το 2014, αλλά επέστρεψε σε άνοδο το 2015 φτάνοντας το υπερβολικό 27,1%, με τις προβλέψεις για το 2016 να κάνουν λόγο για περαιτέρω αύξηση. Οι επενδύσεις σε πάγια κεφάλαια (όπως πάγια περιουσιακά στοιχεία, εγκαταστάσεις, τεχνολογικός εξοπλισμός, γραμμές παραγωγής, κεφαλαιουχικά αγαθά), οι οποίες αποτελούν και την βάση της μεγέθυνσης του ΑΕΠ, μειώνονται συνεχώς και με ραγδαίο ρυθμό, από το 2007 και μέχρι σήμερα, ενώ δεν φαίνεται προοπτική ανάκαμψης στο άμεσο μέλλον. Παράλληλα, το διαθέσιμο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών βρίσκεται σε συνεχή πτώση, υπό την πίεση κυρίως των δημοσιονομικών μέτρων, που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια. Αντίστοιχη πορεία ακολουθεί και η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, η οποία είναι μειωμένη κατά 30,5% σε σχέση με το 2008. Ανοδική πορεία ακολουθεί και το δημόσιο χρέος, παρά το “κούρεμα” των ομολόγων του 2012, αγγίζοντας το 2014 το 178% του ΑΕΠ. Η ιδιαίτερα σκληρή προσπάθεια για ισοσκελισμό των προϋπολογισμών και για την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων, μέσω αυστηρότατων δημοσιονομικών μέτρων, τα οποία επιβάλλονται από την Ε.Ε. στις ελληνικές κυβερνήσεις, αντικατοπτρίζεται στην μείωση του ελλείματος κατά 12%, την τελευταία εξαετία.

Η δημοσιονομική πολιτική που ακολουθείται στην παρούσα φάση, επιδρά ανασταλτικά στην επιδίωξη της επανεκκίνησης της ελληνικής οικονομίας και στην αντιστροφή του αρνητικού οικονομικού κλίματος και δυστυχώς δεν φαίνεται ότι πρόκειται να μεταβληθεί στο άμεσο μέλλον. Αντίθετα, φαίνεται ότι θα υπάρξει συνέχιση της πίεσης στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, λόγω της αύξησης της φορολογίας, των ασφαλιστικών εισφορών και της αποπληρωμής δανείων. Ταυτόχρονα η πρόσβαση σε αποταμιεύσεις, τις οποίες είχαν αποσύρει τα νοικοκυριά από τις τράπεζες, σταδιακά εξαντλείται. Κατά συνέπεια είναι λογικό να αναμένεται μια περαιτέρω μείωση της κατανάλωσης.

Από την ανάλυση των ΕΟΠ διαφαίνεται η έντονη μείωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών σε σχέση με το 2009, και την αρχή της κρίσης, η οποία αγγίζει το 34,1%. Παράλληλα, παρατηρούμε πως η συμμετοχή των κατηγοριών Είδη Διατροφής και Στέγαση (βλ. Στέγαση, Ύδρευση, Καύσιμα και Φωτισμούς Κύριας και Δευτερεύουσας ή Εξοχικής Κατοικίας), σε σχέση με τη συνολική καταναλωτική δαπάνη, αυξάνεται σταθερά από το 2008 μέχρι και το 2014. Αντίθετα οι δαπάνες για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης, καθώς και για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης βρίσκονται σε διαρκή πτώση. Η μεγαλύτερη μεταβολή παρατηρείται στη δαπάνη για Μεταφορές, όπου εμφανίζεται μειωμένη κατά 102,26 ευρώ ή 37,3%, σε σχέση με το 2009. Τη μικρότερη μεταβολή παρουσιάζει η δαπάνη για την κατηγορία “Αλκοολούχα Ποτά και Καπνός”. Η αύξηση, η οποία παρατηρήθηκε στο ποσοστό συμμετοχής των ειδών διατροφής στη διάρθρωση της συνολικής κατανάλωσης, σε συνδυασμό με την μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, συμφωνεί με την βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία, όσο μικρότερο είναι το διαθέσιμο εισόδημα ενός νοικοκυριού, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το ποσοστό της συνολικής δαπάνης που θα αναλογεί στα είδη διατροφής. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, πως το γεγονός αυτό αποτελεί ανατροπή του καταναλωτικού προτύπου των προηγούμενων δεκαετιών, που ήθελε το ποσοστό των Τροφίμων, επηρεαζόμενο από την συνεχή αύξηση του εισοδήματος, να μειώνεται, τόσο σε εγχώριο, όσο σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο.

Όσον αφορά στις δαπάνες για τρόφιμα, παρατηρήσαμε πως όλες οι κατηγορίες τροφίμων παρουσιάζουν μείωση με την μεγαλύτερη (26,4%) να εμφανίζεται στο κρέας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως η μείωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών είναι μικρότερη, κατά 11%, στις αγροτικές περιοχές, σε σχέση με τις αστικές. Το γεγονός αυτό πιθανόν αντικατοπτρίζει την εντονότερη και αμεσότερη, επίδραση της κρίσης στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Τέλος, η μεγαλύτερη μείωση της δαπάνης παρατηρήθηκε στις ηλικίες 24 – 64 (περίπου 38%).

Από το εμπειρικό τμήμα της εργασίας έγινε εμφανής η επίδραση της ανεργίας, ως μακροοικονομικού παράγοντα στη ζήτηση των κατηγοριών “Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά”, “Είδη ένδυσης και υπόδησης”, “Υγεία” και “Ξενοδοχεία και εστιατόρια”. Παράλληλα, βρέθηκε και κάποια σημαντικότητα για την επίδραση της μεταβολής του Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ, σε ορισμένες κατηγορίες. Για τους υπόλοιπους μακροοικονομικούς

δείκτες όμως, τα αποτελέσματα δεν είναι ικανοποιητικά. Το γεγονός αυτό, πιθανότατα οφείλεται στον μικρό αριθμό παρατηρήσεων (19 ετήσιες παρατηρήσεις). Υποθέτουμε πως εάν ήταν δυνατή η παροχή, εκ μέρους της ΕΛ.ΣΤΑΤ., εξαμηνιαίων ή και τριμηνιαίων στοιχείων, τόσο για την τελική κατανάλωση, όσο και τους μακροοικονομικούς δείκτες, τα αποτελέσματα πιθανόν να ήταν αρτιότερα και πιο αντιπροσωπευτικά. Επιπλέον θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και θα μπορούσαν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα, αν υπήρχε πρόσβαση στην τελική κατανάλωση ανά κατηγορία τροφίμων, καθώς θα μπορούσαν να αναλυθούν οι συσχετίσεις μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. (2015). *Τριμηνιαία Έκθεση Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2015*. Αθήνα: ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

I.O.B.E. (2016). *Τριμηνιαία Έκθεση: Η Ελληνική Οικονομία 4/15*. Αθήνα: Ίδρυμα οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

IN.EM.Y. (2015). *Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2015*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΣΕ.

Καλαϊτζής, Κ., Ναξάκης, Χ., & Χλέτσος, Μ. (1999). *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας*. Αθήνα: Πατάκης.

Κώττης, Γ. Χ., & Πετράκη - Κώττη, Α. (2010). *Σύγχρονη Μικροοικονομική*. Αθήνα: Μπένου Ε.

Μαντζουνέας, Η. Ε., & Στοφόρος, Χ. Ε. (2002). Εξελίξεις και Προβλέψεις της Ιδιωτικής Κατανάλωσης στην Ελλάδα. *10*. Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

Μαντζουνέας, Η., & Στοφόρος, Χ. (2003). Το Παρόν και το Μέλλον του Ελληνικού Καταναλωτικού Προτύπου. *ΣΠΟΥΔΑΙ*, 53(1), σσ. 96 - 116.

Τζάνας, Δ. (2013). *Το Μακροοικονομικό Περιβάλλον*. Αθήνα.

Τράπεζα της Ελλάδος. (2013). *Το Χρονικό Της Μεγάλης Κρίσης: Η Τράπεζα Της Ελλάδος 2008 - 2013*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ξενογλώσση

Abel, A. B., Bernanke, B. S., & Croushore, D. (2008). *Macroeconomics*. Boston: Pearson Education, Inc.

Anker, R. (2011). *Engel's Law Around the World 150 Years Later*. Massachusetts: Political Economy Research Institute.

- Benito, A. (2006). Does Job Insecurity Affect Household Consumption? *Oxford Economic Papers*, 58, 157 - 181. doi:10.1093/oenp/gpi041
- Besanko, D., & Braeutigam, R. (2011). *Microeconomics*. John Wiley & Sons, Inc.
- Clements, B., Bhattacharya, R., & Nguyen, T. Q. (2003). *External Debt, Public Investment, and Growth in Low-Income Countries*. International Monetary Fund.
- FAO. (2015). *FOOD OUTLOOK: Biannual Report On Global Food Markets*. October: Food And Agriculture Organization of The United Nations.
- Fujii, E. T., Khaled, M., & Mak, J. (1985). An Almost Ideal Demand System for Visitor Expenditures. *Journal of Transport Economics and Policy*, 161 - 171.
- IMF. (2015). *Fiscal Monitor - The Commodities Roller Coaster: A Fiscal Framework for Uncertain Times*. Washington (October): International Monetary Fund.
- IMF. (2015). *World Economic Outlook: Adjusting to Lower Commodity Prices*. Washington (October): International Monetary Fund.
- Kargbo, J. (2005). Impacts of monetary and macroeconomic factors on food prices in West Africa. *Agrekon*, 44(2), 205-224.
- Lazaridis, P., & Drichoutis, A. C. (2005). Food Consumption Issues in The 21st Century. *The Food Industry in Europe*, 21-33.
- Rezitis, N. A. (February 2011). Food Price Volatility and Macroeconomic Factors: Evidence from GARCH and GARCH-X Estimates. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 43(1), 95-110.
- Roache, S. K. (2010). *What Explains the Rise in Food Price Volatility*. Washington: International Monetary Fund.
- Smith, V. H., & Lapp, J. S. (1993). Relative price variability among agricultural commodities and macroeconomic instability in the United Kingdom. *Journal of Agricultural Economics*, 44(2), 272-283.

Internet

AMECO. (2016, February 2). *Ec.europa.eu*. Ανάκτηση από http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/SelectSerie.cfm

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2015). *Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) - Εθνικός Δείκτης / Δεκέμβριος 2015*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2, 2016, από Ελληνική Στατιστική Αρχή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT87/->

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2015). Δελτίο Τύπου, Έρευνα οικογενειακών Προϋπολογισμών 2014. Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από www.statistics.gr: http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicati

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2016). *Τριμηνιαίοι Μη Χρηματοοικονομικοί Λογαριασμοί Θεσμικών Τομέων - Νοικοκυριά και Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που εξυπηρετούν Νοικοκυριά*. (Ελληνική Στατιστική Αρχή) Ανάκτηση Ιανουάριος 25, 2016, από [Statistics.gr](http://www.statistics.gr): <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL95/->

Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 1999. (2000). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA01/1999>

Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004. (2005). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA01/2004>

Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008. (2009). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2008>

Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2009. (2010). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2009>

Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2010. (2011). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2010>

- Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2011. (2012). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2011>
- Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2012. (2013). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2012>
- Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2013. (2014). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2013>
- Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2014. (2015). Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση από <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2014>
- Οικονομίδης, Γ. (2013). *Δυναμική Δημοσίου Χρέους, Η Περίπτωση της Ελλάδας*. Ανάκτηση February 2, 2016, από <http://www.aueb.gr/users/gecon/Public%20Debt%20in%20Greece.pdf>
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2016). *Εσωτερική Οικονομία - Τιμές*. Ανάκτηση February 3, 2016, από <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/prices.aspx>
- Eurostat. (2015). *Total unemployment rate*. Ανάκτηση November 29, 2015, από <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec450>
- Eurostat. (2015). *Unemployment statistics - Statistics Explained*. Ανάκτηση January 10, 2016, από Ec.europa.eu: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics
- Eurostat. (2016). *General government gross debt - annual data*. Ανάκτηση February 2, 2016, από Ec.europa.eu: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=teina225>
- Eurostat. (2016). *Government finance statistics - Statistics Explained*. Ανάκτηση January 25, 2016, από http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics

- Eurostat. (2016). *HICP - inflation rate*. Ανάκτηση January 20, 2016, από Ec.europa.eu: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00118>
- Eurostat. (2016). *Real GDP growth rate - volume*. Ανάκτηση January 20, 2016, από <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>
- Investopedia. (2003). *Gross Domestic Product (GDP) Definition*. Ανάκτηση January 26, 2016, από Investopedia: <http://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>
- Investopedia. (2015). *How are aggregate demand and GDP related?* Ανάκτηση February 5, 2016, από <http://www.investopedia.com/ask/answers/040215/how-are-aggregate-demand-and-gdp-related.asp>
- OECD. (2015). *OECD Economic Outlook*. Ανάκτηση από http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2015-2-en
- OECD. (2015). *OECD Employment Outlook 2015*. Ανάκτηση από http://dx.doi.org/10.1787/empl_outlook-2015-en
- OECD. (2016). General government deficit (indicator). doi:10.1787/77079edb-en
- OECD. (2016). Household spending (indicator). doi:10.1787/b5f46047-en
- OECD. (2016). Real GDP forecast (indicator). *OECD (2016)*, . doi: (Accessed on 06 March 2016). doi:10.1787/1f84150b-en
- OECD. (2016). Unemployment rate (indicator). doi:10.1787/997c8750-en
- Statista. (2016). *OPEC crude oil price change 1960-2015 | Statistic*. Ανάκτηση November 15, 2015, από <http://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/>
- The Economist. (2015). *The Economist explains: Why deflation is bad*. Ανάκτηση January 20, 2016, από <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/01/economist-explains-4>

Wikipedia. (2016, February 28). *Δημόσιο έλλειμμα*. Ανάκτηση από El.wikipedia.org:
https://el.wikipedia.org/wiki/Δημόσιο_έλλειμμα

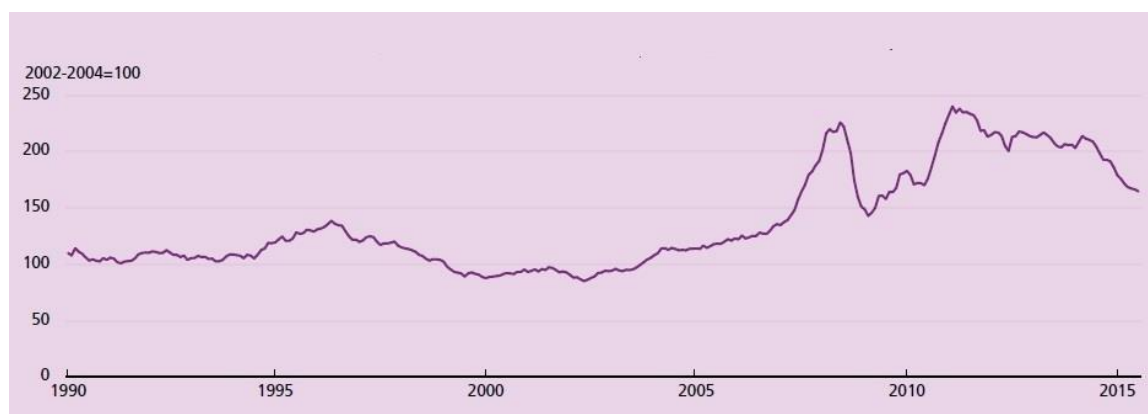
Παράρτημα Α

Πίνακας Α-1 Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Σύγκριση μέσου ετήσιου δείκτη κάθε έτους, με τον αντίστοιχο δείκτη του προηγούμενου έτους

Έτος	Μέσος ετήσιος δείκτης	Μεταβολή %
1995	59,696	8,9
1996	64,587	8,2
1997	68,163	5,5
1998	71,412	4,8
1999	73,294	2,6
2000	75,604	3,2
2001	78,155	3,4
2002	80,991	3,6
2003	83,851	3,5
2004	86,282	2,9
2005	89,341	3,5
2006	92,196	3,2
2007	94,865	2,9
2008	98,804	4,2
2009	100,000	1,2
2010	104,713	4,7
2011	108,200	3,3
2012	109,824	1,5
2013	108,813	-0,9
2014	107,385	-1,3

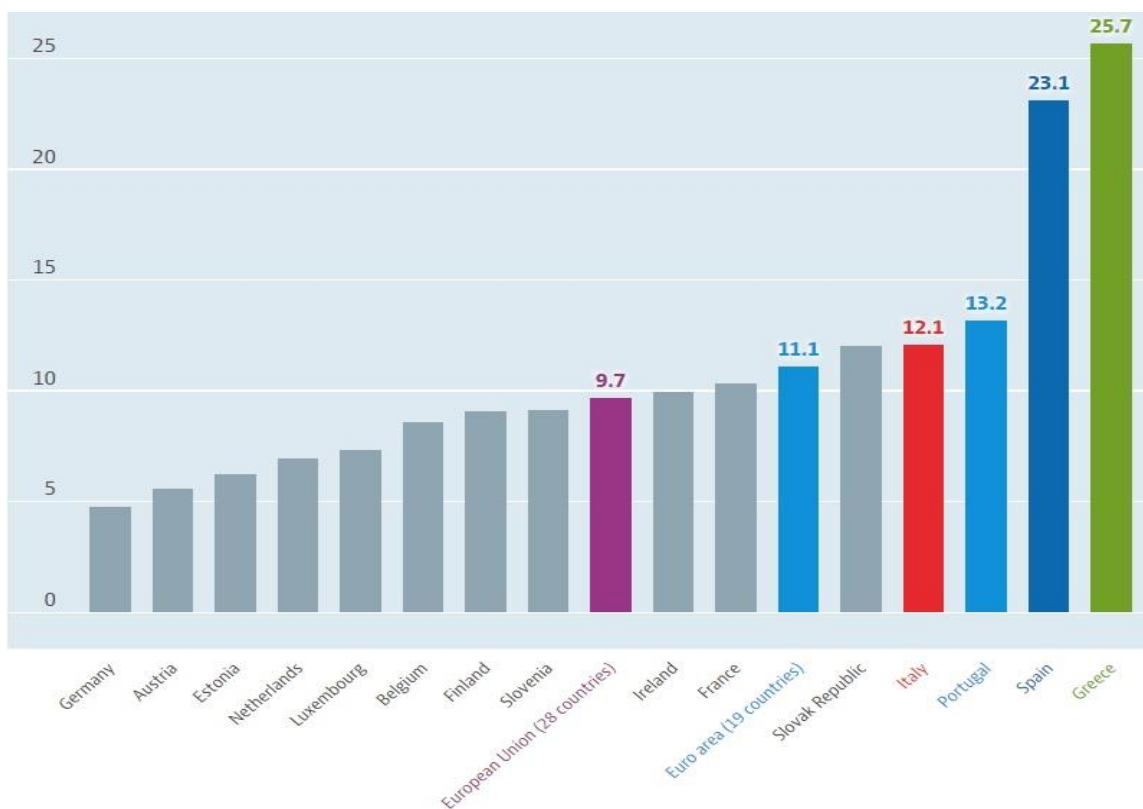
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας Α-2 Δείκτης Τιμών Τροφίμων

Πηγή: (FAO, 2015)

Πίνακας Α-3 Ποσοστά ανεργίας στην Ευρωζώνη (OECD)

Πηγή: (OECD, 2016)

Πίνακας Α-4 Μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, μεταξύ 2006 - 2020

	Average										Projections			Fourth Quarter ²		
	1997-2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020	2014:Q4	2015:Q4	2016:Q4	
Real GDP																
Advanced Economies	2.8	2.8	0.2	-3.4	3.1	1.7	1.2	1.1	1.8	2.0	2.2	1.9	1.8	2.0	2.3	
United States	3.3	1.8	-0.3	-2.8	2.5	1.6	2.2	1.5	2.4	2.6	2.8	2.0	2.5	2.5	2.8	
Euro Area ³	2.3	3.0	0.5	-4.6	2.0	1.6	-0.8	-0.3	0.9	1.5	1.6	1.6	0.9	1.5	1.7	
Germany	1.5	3.4	0.8	-5.6	3.9	3.7	0.6	0.4	1.6	1.5	1.6	1.3	1.5	1.6	1.6	
France	2.4	2.4	0.2	-2.9	2.0	2.1	0.2	0.7	0.2	1.2	1.5	1.9	0.1	1.5	1.5	
Italy	1.5	1.5	-1.0	-5.5	1.7	0.6	-2.8	-1.7	-0.4	0.8	1.3	1.0	-0.4	1.2	1.5	
Spain	3.9	3.8	1.1	-3.6	0.0	-0.6	-2.1	-1.2	1.4	3.1	2.5	1.8	2.0	3.2	2.2	
Netherlands	2.8	3.7	1.7	-3.8	1.4	1.7	-1.1	-0.5	1.0	1.8	1.9	2.1	1.5	0.8	2.8	
Belgium	2.4	3.0	1.0	-2.6	2.5	1.6	0.1	0.3	1.1	1.3	1.5	1.5	1.0	1.7	1.4	
Austria	2.5	3.6	1.5	-3.8	1.9	2.8	0.8	0.3	0.4	0.8	1.6	1.1	-0.2	1.3	2.2	
Greece	4.1	3.5	-0.4	-4.4	-5.4	-8.9	-6.6	-3.9	0.8	-2.3	-1.3	2.4	1.4	-5.4	3.0	
Portugal	2.3	2.5	0.2	-3.0	1.9	-1.8	-4.0	-1.6	0.9	1.6	1.5	1.2	0.6	1.6	1.5	
Ireland	7.3	5.5	-2.2	-5.6	0.4	2.6	0.2	1.4	5.2	4.8	3.8	2.5	6.0	2.6	2.6	
Finland	3.9	5.2	0.7	-8.3	3.0	2.6	-1.4	-1.1	-0.4	0.4	0.9	1.6	-0.5	1.0	0.4	
Slovak Republic	4.3	10.7	5.4	-5.3	4.8	2.7	1.6	1.4	2.4	3.2	3.6	3.1	2.6	3.4	3.8	
Lithuania	6.4	11.1	2.6	-14.8	1.6	6.1	3.8	3.3	2.9	1.8	2.6	3.6	2.6	1.2	3.6	
Slovenia	4.1	6.9	3.3	-7.8	1.2	0.6	-2.7	-1.1	3.0	2.3	1.8	2.0	2.4	1.8	2.1	
Luxembourg	4.9	8.4	-0.8	-5.4	5.7	2.6	-0.7	4.4	5.6	4.4	3.4	3.0	8.5	2.8	3.5	
Latvia	7.6	9.8	-3.2	-14.2	-2.9	5.0	4.8	4.2	2.4	2.2	3.3	4.0	2.0	2.1	4.0	
Estonia	7.1	7.7	-5.4	-14.7	2.5	7.6	5.2	1.6	2.9	2.0	2.9	3.4	3.4	3.1	3.0	
Cyprus ⁴	4.0	4.9	3.6	-2.0	1.4	0.3	-2.4	-5.4	-2.3	0.5	1.4	1.8	-1.8	
Malta	2.3	3.9	3.3	-2.5	3.5	2.1	2.5	2.4	3.5	3.4	3.5	2.6	4.1	3.3	3.5	

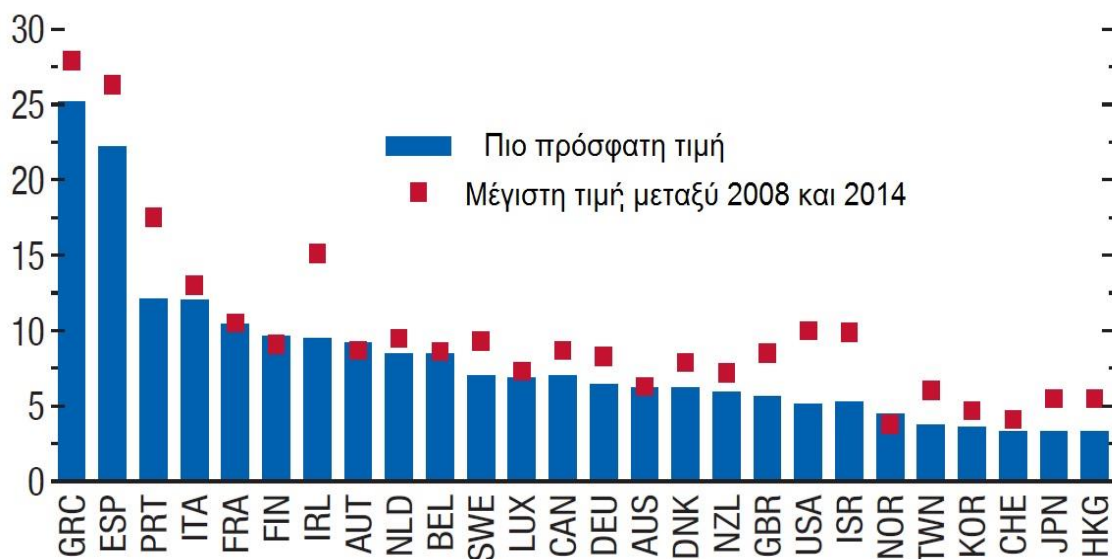
Πηγή: (IMF, 2015)

Πίνακας Α-5 Ανεργία στην Ευρωζώνη (IMF)

	Real GDP			Consumer Prices ¹			Current Account Balance ²			Unemployment ³		
	2014	Projections		2014	Projections		2014	Projections		2014	Projections	
		2015	2016		2015	2016		2015	2016		2015	2016
Europe	1.6	1.9	2.0	1.2	0.7	1.5	1.7	2.2	2.0
Advanced Europe	1.3	1.7	1.8	0.6	0.2	1.1	2.2	2.6	2.5	10.2	9.6	9.2
Euro Area ^{4,5}	0.9	1.5	1.6	0.4	0.2	1.0	2.0	3.2	3.0	11.6	11.0	10.5
Germany	1.6	1.5	1.6	0.8	0.2	1.2	7.4	8.5	8.0	5.0	4.7	4.7
France	0.2	1.2	1.5	0.6	0.1	1.0	-0.9	-0.2	-0.4	10.3	10.2	9.9
Italy	-0.4	0.8	1.3	0.2	0.2	0.7	1.9	2.0	2.3	12.7	12.2	11.9
Spain	1.4	3.1	2.5	-0.2	-0.3	0.9	0.8	0.9	1.1	24.5	21.8	19.9
Netherlands	1.0	1.8	1.9	0.3	1.0	1.3	10.2	9.6	9.2	7.4	7.2	7.0
Belgium	1.1	1.3	1.5	0.5	0.7	1.1	1.6	2.1	2.1	8.5	8.5	8.3
Austria	0.4	0.8	1.6	1.5	1.0	1.7	0.7	1.6	1.7	5.6	5.8	5.6
Greece	0.8	-2.3	-1.3	-1.5	-0.4	0.0	0.9	0.7	1.5	26.5	26.8	27.1
Portugal	0.9	1.6	1.5	-0.2	0.6	1.3	0.6	0.7	1.6	13.9	12.3	11.3
Ireland	5.2	4.8	3.8	0.3	0.2	1.5	3.6	3.2	3.0	11.3	9.6	8.5
Finland	-0.4	0.4	0.9	1.2	0.0	1.3	-1.9	-1.1	-0.7	8.7	9.5	9.5
Slovak Republic	2.4	3.2	3.6	-0.1	-0.1	1.4	0.1	0.1	0.1	13.2	11.9	11.1
Lithuania	2.9	1.8	2.6	0.2	-0.4	1.6	0.1	-2.2	-2.4	10.7	10.6	10.0
Slovenia	3.0	2.3	1.8	0.2	-0.4	0.7	7.0	6.7	6.2	9.7	8.7	8.1
Luxembourg	5.6	4.4	3.4	0.7	0.3	1.6	5.1	5.6	5.6	7.2	6.9	6.8
Latvia	2.4	2.2	3.3	0.7	0.4	1.8	-3.1	-1.7	-2.7	10.8	10.4	10.2
Estonia	2.9	2.0	2.9	0.5	0.2	1.6	0.1	0.6	0.3	7.4	6.8	6.5
Cyprus	-2.3	0.5	1.4	-0.3	-1.0	0.9	-4.5	-4.2	-3.8	16.1	16.0	15.0
Malta	3.5	3.4	3.5	0.8	1.0	1.4	3.3	1.5	1.3	5.9	5.7	5.5

Πηγή: (IMF, 2015)

Πίνακας Α-6 Ποσοστά ανεργίας

Πηγή: (IMF, 2015)

Πίνακας Α-7 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αγροτικά προϊόντα	53	72	74	68	87	60	86	94	93	120	125	75	105	106	102	101
Μεταλλικά προϊόντα, μηχανήματα	7.201	7.682	7.529	8.096	7.864	9.325	7.869	8.747	9.828	12.326	10.055	7.841	5.813	5.169	4.783	5.201
Εξοπλισμός μεταφορών	3.580	3.639	5.359	5.905	8.057	5.622	5.348	7.924	11.999	9.903	8.107	7.253	5.688	2.110	2.458	3.431
Κατοικίες	11.437	12.254	11.676	12.635	15.668	18.833	17.545	20.609	25.017	19.174	15.782	11.473	9.573	5.940	4.091	1.910
Άλλες κατασκευές	7.543	7.986	9.760	8.219	10.092	9.999	7.716	8.563	8.585	10.738	11.674	9.060	7.119	8.027	7.550	7.651
Άλλα προϊόντα	2.090	2.085	2.275	2.598	2.640	2.810	3.079	3.610	4.280	3.913	3.856	4.130	3.264	2.841	2.897	2.787
Σύνολο	31.905	33.719	36.673	37.522	44.408	46.649	41.643	49.547	59.801	56.174	49.599	39.832	31.561	24.193	21.881	21.081

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας Α-8 Εξέλιξη της μέσης μηνιαίας δαπάνης (αγορές) των νοικοκυριών 1999 - 2014

Κωδικός	Έτος	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2004	1999
	Αγαθά και Υπηρεσίες									
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΛΑΒΩΝ ΣΕ ΕΙΔΟΣ	1674,43	1709,26	1830,27	2047,00	2245,09	2483,00	2587,42	2506,97	2238,41
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΩΝ	1360,08	1387,15	1490,65	1685,79	1868,36	2065,11	2143,30	2077,24	1887,24
01	ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ	279,17	282,44	299,18	328,14	335,84	356,60	351,60	355,16	328,33
011	ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	264,38	267,40	283,73	309,16	315,92	335,38	330,66	334,90	309,90
0111	Αλεύρι, ψωμί, δημητριακά	43,76	44,33	44,73	47,33	46,89	48,69	49,35	46,64	43,01
0112	Κρέας	63,38	64,80	68,63	75,40	78,08	84,01	80,36	78,42	74,73
0113	Ψάρια	20,11	20,13	22,56	25,78	26,55	28,53	27,60	29,36	25,40

0114	Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά	50,51	51,01	53,47	56,54	57,16	62,12	62,65	65,33	59,59
0115	Έλαια και λίπη	16,38	16,85	18,05	18,44	18,72	19,11	18,93	19,52	17,52
0116	Φρούτα	19,92	20,01	22,59	25,06	25,66	26,47	26,08	26,87	26,59
0117	Λαχανικά	32,93	33,11	35,16	38,35	39,48	40,41	39,10	41,01	40,26
0118	Ζάχαρη, μαρμελάδα, μέλι, σιρόπια, σοκολάτα και ζαχαρωτά	12,81	12,73	13,93	17,33	18,16	20,72	21,18	22,11	19,74
0119	Λοιπά είδη διατροφής	4,58	4,44	4,61	4,93	5,22	5,32	5,41	4,80	3,05
012	ΜΗ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ	14,80	15,04	15,45	18,98	19,92	21,21	20,94	20,26	18,43
02	ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΝΟΣ	54,76	57,71	57,10	61,48	65,61	68,63	69,22	82,89	69,02
03	ΕΙΔΗ ΕΝΔΥΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΗΣΗΣ	79,81	80,30	86,81	103,98	134,50	162,84	176,35	174,02	175,92
04	ΣΤΕΓΑΣΗ, ΥΔΡΕΥΣΗ, ΚΑΥΣΙΜΑ ΚΑΙ ΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑΣ Ή ΕΞΟΧΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	181,86	190,23	206,76	212,72	218,52	232,12	252,57	222,06	190,71
05	ΔΙΑΡΚΗ ΑΓΑΘΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ - ΟΙΚΙΑΚΑ ΕΙΔΗ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	67,76	77,14	86,47	101,71	124,60	138,80	151,26	155,87	153,45
06	ΥΓΕΙΑ	98,49	95,98	95,34	105,90	118,83	134,27	143,82	148,55	128,66
07	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	172,11	173,87	191,11	221,86	252,95	274,37	286,79	261,74	229,76
08	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	55,95	56,90	62,09	68,11	74,93	89,63	95,18	93,82	66,68
09	ΑΝΑΨΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	63,98	63,25	66,35	79,22	87,48	100,19	103,28	104,44	92,79
10	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	47,34	46,71	52,20	58,88	61,32	66,80	65,60	59,50	52,77
11	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, ΚΑΦΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	133,62	133,76	146,12	174,78	200,31	228,16	232,57	199,63	176,55
12	ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	125,24	128,84	141,12	169,03	193,49	212,70	215,05	219,54	222,66

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Πίνακας Α-9 Μεταβολή των συνολικών αγορών των νοικοκυριών το 2014 σε σχέση με το 2009 & 1999 (σε ευρώ και %)

Έτος	Μεταβολή σε σχέση με			% Μεταβολή σε σχέση με	
	2014	2009	1999	2009	1999
ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΩΝ	1360,08	-705,03	-527,15	34,14	27,93
ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ	279,17	-77,43	-49,16	21,71	14,97
ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	264,38	-71,00	-45,52	21,17	14,69
Αλεύρι, ψωμί, δημητριακά	43,76	-4,93	0,75	10,13	1,74
Κρέας	63,38	-20,63	-11,35	24,56	15,19
Ψάρια	20,11	-8,42	-5,28	29,50	20,80
Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά	50,51	-11,61	-9,08	18,69	15,24
Έλαια και λίπη	16,38	-2,73	-1,14	14,28	6,51
Φρούτα	19,92	-6,55	-6,68	24,75	25,10
Λαχανικά	32,93	-7,48	-7,33	18,51	18,20
Ζάχαρη, μαρμελάδα, μέλι, σιρόπια, σοκολάτα και ζαχαρωτά	12,81	-7,91	-6,93	38,16	35,10
Λοιπά είδη διατροφής	4,58	-0,74	1,53	13,88	33,49
ΜΗ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ	14,80	-6,41	-3,63	30,23	19,70
ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΝΟΣ	54,76	-13,87	-14,27	20,22	20,67
ΕΙΔΗ ΕΝΔΥΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΗΣΗΣ	79,81	-83,03	-96,11	50,99	54,63
ΣΤΕΓΑΣΗ, ΥΔΡΕΥΣΗ, ΚΑΥΣΙΜΑ ΚΑΙ ΦΩΤΙΣΜΟΣ	181,86	-50,26	-8,85	21,65	4,64
ΔΙΑΡΚΗ ΑΓΑΘΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	67,76	-71,04	-85,69	51,18	55,84
ΥΓΕΙΑ	98,49	-35,78	-30,17	26,65	23,45
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	172,11	-102,26	-57,65	37,27	25,09
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	55,95	-33,68	-10,73	37,58	16,09
ΑΝΑΨΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	63,98	-36,21	-28,81	36,14	31,04
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	47,34	-19,46	-5,43	29,13	10,29
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, ΚΑΦΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	133,62	-94,54	-42,93	41,43	24,31
ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	125,24	-87,46	-97,42	41,12	43,75

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Πίνακας Α-10 Σύνολο αγορών ανά ηλικιακή ομάδα του υπεύθυνου του νοικοκυριού 1999 - 2014

ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΩΝ	1999	2004	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Μέχρι 24 ετών	1.303,05	1.336,96	1.033,72	1.195,28	1.087,53	1.067,13	854,47	914,64	730,89
25 - 34 ετών	1.981,59	2.194,29	2.085,97	2.014,30	1.754,49	1.577,61	1.391,52	1.322,29	1.283,19
35 - 44 ετών	2.285,09	2.637,12	2.675,85	2.423,32	2.165,22	2.125,17	1.790,40	1.567,74	1.628,27
45 - 54 ετών	2.525,40	2.855,18	2.748,56	2.826,38	2.445,29	2.143,53	1.867,81	1.729,35	1.735,51
55 - 64 ετών	1.977,03	2.269,66	2.532,29	2.404,31	2.156,77	1.972,71	1.718,92	1.571,09	1.581,85
65 - 74 ετών	1.314,88	1.580,14	1.573,35	1.538,41	1.504,91	1.292,13	1.217,67	1.284,12	1.153,32
75 ετών και άνω	923,02	976,07	1.094,84	1.033,14	1.035,99	823,62	792,95	781,43	777,19

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Πίνακας Α-11 Μεταβολή συνολικών αγορών ανά ηλικιακή ομάδα του υπεύθυνου του νοικοκυριού μεταξύ 2008 & 2014

Μεταβολή συνολικών αγορών μεταξύ 2008 -2014		
Ηλικιακές Ομάδες	%	€
Μέχρι 24 ετών	-29%	302,83
25 - 34 ετών	-38%	802,78
35 - 44 ετών	-39%	1.047,59
45 - 54 ετών	-37%	1.013,06
55 - 64 ετών	-38%	950,43
65 - 74 ετών	-27%	420,03
75 ετών και άνω	-29%	317,65

Πηγή: Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΟΠ αντίστοιχων ετών

Παράρτημα Β

Πίνακας Β-1 Τελική Κατανάλωση Κατά Λειτουργικό Σκοπό (1995-2014)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΣΥΝΟΛΟ	64.165	71.048	78.789	86.468	90.940	96.623	103.537	112.842	120.139	128.744	136.841	144.975	155.912	168.065	165.365	159.493	148.094	137.465	133.258	131.457
Τρόφιμα και μη αλκοούχα ποτά	10.994	10.959	12.823	13.765	15.105	15.541	17.737	19.276	21.220	21.411	22.002	21.954	24.071	25.359	25.632	25.213	24.923	22.860	22.076	22.125
Αλκοούχα ποτά, καπνός, ναρκωτικά	2.587	2.674	3.270	3.682	4.207	4.340	4.831	5.366	5.797	5.863	6.024	5.630	6.130	6.797	7.593	7.153	7.256	6.448	6.443	6.426
Είδη ενδυσσης και υπόδησης	3.948	4.443	4.791	5.178	5.300	5.517	5.226	6.226	6.588	7.286	7.446	7.415	8.343	8.756	8.476	6.958	5.667	4.687	4.391	4.413
Στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο	11.905	13.394	14.594	15.997	15.720	16.364	17.237	19.497	20.395	21.894	24.499	25.576	27.399	31.234	32.524	32.933	33.016	32.824	29.672	27.727
Επίπλωση, οικιακός εξοπλισμός και συνήθης συντήρηση κατοικιών	2.775	2.973	3.318	3.482	3.550	4.108	4.725	5.087	5.432	6.426	6.756	7.694	8.062	9.077	8.664	8.122	6.417	5.499	4.927	4.364
Υγεία	2.799	3.002	3.289	4.084	3.856	3.888	4.676	5.413	6.221	6.843	7.349	7.719	7.804	8.009	7.698	6.485	6.057	4.491	5.493	5.403
Μεταφορές	9.778	11.405	11.314	12.248	14.384	15.044	14.170	15.998	17.949	19.131	19.380	21.848	23.751	25.655	22.273	20.559	17.946	16.991	16.787	17.878
Επικοινωνίες	893	1.147	1.693	2.005	2.844	2.910	3.539	3.997	3.688	3.729	4.137	5.343	5.642	6.081	7.255	7.295	6.321	5.562	4.850	4.648
Ψυχαγωγία και πολιτισμός	2.774	3.126	3.423	3.678	3.868	4.301	4.902	5.276	5.272	6.021	6.533	6.943	7.541	7.924	8.258	7.722	6.532	6.070	6.373	6.407
Εκπαίδευση	1.287	1.313	1.416	1.482	1.264	1.303	1.532	1.913	2.517	2.795	3.239	3.454	3.743	3.954	3.991	3.865	3.610	3.236	2.926	2.962
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	9.037	10.179	11.765	12.805	12.508	13.765	15.960	15.726	16.153	17.072	19.040	19.970	20.860	21.469	19.727	19.618	17.563	17.634	19.114	19.058
Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	5.388	6.431	7.094	8.061	8.334	9.543	9.001	9.068	8.905	10.273	10.436	11.430	12.568	13.751	13.275	13.571	12.786	11.163	10.205	10.045

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας Β-2 Υπο-δείκτες ομάδων ειδών ΔΤΚ, περιόδου 1999-2014

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	Μέσος Ετήσιος Δείκτης															
1 Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	72,60	73,97	77,76	81,91	85,98	86,42	86,96	90,21	93,13	98,13	100,00	100,06	103,18	104,73	104,74	102,97
2 Αλκοολούχα ποτά και καπνός	62,83	64,61	69,48	74,51	77,63	81,22	82,97	87,73	93,28	95,01	100,00	114,76	123,53	124,38	128,53	131,06
3 Ένδυση και υπόδηση	73,48	75,02	77,50	80,27	81,88	85,25	89,22	91,37	94,51	97,12	100,00	101,68	101,13	102,40	101,64	99,07
4 Στέγαση	64,85	68,86	70,02	72,35	75,55	79,17	86,20	91,80	94,61	102,76	100,00	106,93	116,45	125,62	132,58	129,54
5 Διαρκή αγαθά, είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	82,00	83,19	85,09	86,48	88,18	89,60	91,46	93,27	95,48	98,13	100,00	101,30	102,47	100,50	96,84	95,67
6 Υγεία	70,10	72,42	74,48	78,01	81,37	85,14	88,58	90,97	93,68	97,07	100,00	101,49	100,92	99,16	96,37	97,77
7 Μεταφορές	78,21	83,18	84,11	84,75	87,33	90,38	94,70	97,01	98,76	102,56	100,00	116,21	123,53	126,93	123,97	122,47
8 Επικοινωνίες	131,50	117,66	116,72	111,35	106,69	102,08	101,67	101,92	101,98	99,54	100,00	102,95	104,63	102,87	98,41	98,44
9 Αναψυχή, πολιτιστικές δραστηριότητες	79,87	80,93	83,77	86,54	89,04	91,56	93,34	94,99	96,86	98,91	100,00	100,89	100,89	99,30	96,35	94,05
10 Εκπαίδευση	67,18	69,36	71,82	74,66	78,01	81,45	84,80	88,12	91,75	96,05	100,00	102,02	101,88	99,95	95,91	92,39
11 Ξενοδοχεία, καφέ, εστιατόρια	65,96	69,07	72,25	77,11	80,79	84,23	86,89	89,20	92,68	97,37	100,00	102,91	104,98	106,68	104,45	102,91
12 Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	74,93	76,62	79,61	82,46	85,05	86,96	89,57	91,74	93,81	96,81	100,00	104,50	107,68	107,63	103,52	99,95
Γενικός Δείκτης	73,29	75,60	78,15	80,99	83,85	86,28	89,34	92,20	94,86	98,80	100,00	104,71	108,20	109,82	108,81	107,38

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας Β-3 Μακροοικονομικοί δείκτες

Year	Unemployment %	GDP (billion)	GDP per capita (thousand)	Gross fitted Capital Formation (billion)	Gross households saving (billion)	Gross national income per head (thousand)	Household Gross disposable income (billion)	Debt (billion)	Deficit (billion)
1995	10	158,78	15,45	31,69	19,39	15,45	119,04	152,61	15,45
1996	10,1	163,32	15,77	33,96	16,88	15,77	119,46	163,17	13,32
1997	10,2	170,64	16,40	34,46	17,92	16,40	122,27	168,01	10,33
1998	11,2	177,29	16,93	42,05	17,68	16,93	125,05	172,95	11,11
1999	12	182,74	17,18	44,77	14,11	17,18	122,76	177,72	10,59
2000	11,2	189,90	17,70	46,79	4,36	17,70	136,96	196,44	7,72
2001	10,7	197,75	18,40	48,92	3,15	18,40	141,25	211,27	10,81
2002	10,3	205,50	18,99	48,50	-0,31	18,99	143,31	214,98	12,38
2003	9,7	217,41	19,88	55,06	1,87	19,88	150,05	220,08	17,02
2004	10,6	228,42	20,81	55,72	1,15	20,81	154,79	234,65	20,16
2005	10	229,78	20,69	47,86	7,49	20,69	162,87	246,57	14,22
2006	9	242,77	21,62	57,50	12,65	21,62	168,50	251,40	14,44
2007	8,4	250,72	22,11	65,22	11,23	22,11	173,78	258,48	16,82
2008	7,8	249,88	21,88	59,51	7,36	21,88	175,72	273,33	25,41
2009	9,6	239,13	21,05	49,72	11,54	21,05	174,46	302,93	36,23
2010	12,7	226,03	19,91	39,70	2,90	19,91	159,70	330,40	25,33
2011	17,9	205,39	17,99	31,36	1,23	17,99	144,76	353,18	21,04
2012	24,5	190,39	17,35	24,04	-0,09	17,35	133,01	303,51	16,78
2013	27,5	184,31	16,78	22,16	-5,29	16,78	125,37	326,13	22,94
2014	26,5	185,51	16,97	21,54	-7,38	16,97	123,24	331,30	6,63

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Παράρτημα Γ

Κώδικας Stata 13 MP:

```
forval i=1/9 {
gen lp`i' = log(p`i')
}
gen te=v1+v2+v3+v4+v5+v6+v7+v8+v9
forval i=1/9 {
gen w`i'=v`i'/te
}
keep in 5/20
forval i=1/9 {
summ w`i', meanonly
scalar w`i'_mean=r(mean)
}
scalar list w1_mean w2_mean w3_mean w4_mean w5_mean
gen
lnp=w1*lp1+w2*lp2+w3*lp3+w4*lp4+w5*lp5+w6*lp6+w7*lp7+w8*lp8+w9*lp9
gen lnte=log(te)-lnp
list lnp lnte

***** HOMOGENEITY RESTRICTIONS
constraint define 1
[w1]lp1+[w1]lp2+[w1]lp3+[w1]lp4+[w1]lp5+[w1]lp6+[w1]lp7+[w1]lp8+[w1]
lp9=0
constraint define 2
[w2]lp1+[w2]lp2+[w2]lp3+[w2]lp4+[w2]lp5+[w2]lp6+[w2]lp7+[w2]lp8+[w2]
lp9=0
constraint define 3
[w3]lp1+[w3]lp2+[w3]lp3+[w3]lp4+[w3]lp5+[w3]lp6+[w3]lp7+[w3]lp8+[w3]
lp9=0
constraint define 4
[w4]lp1+[w4]lp2+[w4]lp3+[w4]lp4+[w4]lp5+[w4]lp6+[w4]lp7+[w4]lp8+[w4]
lp9=0
constraint define 5
[w5]lp1+[w5]lp2+[w5]lp3+[w5]lp4+[w5]lp5+[w5]lp6+[w5]lp7+[w5]lp8+[w5]
lp9=0
constraint define 6
[w6]lp1+[w6]lp2+[w6]lp3+[w6]lp4+[w6]lp5+[w6]lp6+[w6]lp7+[w6]lp8+[w6]
lp9=0
constraint define 7
[w7]lp1+[w7]lp2+[w7]lp3+[w7]lp4+[w7]lp5+[w7]lp6+[w7]lp7+[w7]lp8+[w7]
lp9=0
constraint define 8
[w8]lp1+[w8]lp2+[w8]lp3+[w8]lp4+[w8]lp5+[w8]lp6+[w8]lp7+[w8]lp8+[w8]
lp9=0
*****SYMMATRY RESTRICTION WITHIN GROUPS
constraint define 9 [w1]lp2=[w2]lp1
constraint define 10 [w1]lp3=[w3]lp1
constraint define 11 [w1]lp4=[w4]lp1
constraint define 12 [w1]lp5=[w5]lp1
constraint define 13 [w1]lp6=[w6]lp1
```

```

constraint define 14 [w1]lp7=[w7]lp1
constraint define 15 [w1]lp8=[w8]lp1
constraint define 16 [w2]lp3=[w3]lp2
constraint define 17 [w2]lp4=[w4]lp2
constraint define 18 [w2]lp5=[w5]lp2
constraint define 19 [w2]lp6=[w6]lp2
constraint define 20 [w2]lp7=[w7]lp2
constraint define 21 [w2]lp8=[w8]lp2
constraint define 22 [w3]lp4=[w4]lp3
constraint define 23 [w3]lp5=[w5]lp3
constraint define 24 [w3]lp6=[w6]lp3
constraint define 25 [w3]lp7=[w7]lp3
constraint define 26 [w3]lp8=[w8]lp3
constraint define 27 [w4]lp5=[w5]lp4
constraint define 28 [w4]lp6=[w6]lp4
constraint define 29 [w4]lp7=[w7]lp4
constraint define 30 [w4]lp8=[w8]lp4
constraint define 31 [w5]lp6=[w6]lp5
constraint define 32 [w5]lp7=[w7]lp5
constraint define 33 [w5]lp8=[w8]lp5
constraint define 34 [w6]lp7=[w7]lp6
constraint define 35 [w6]lp8=[w8]lp6
constraint define 36 [w7]lp8=[w8]lp7

** UNRESTRICTED AGGREGATED **
sureg (w1 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def)
/*
*/ (w2 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w3 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w4 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w5 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w6 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w7 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w8 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def) /*
*/ (w9 lp1 lp2 lp3 lp4 lp5 lp6 lp7 lp8 lp9 lnte unemp gdp_pc def),
constraints(1-36) nolog

estimates store UNR
scalar LLFU=e(11)
scalar list LLFU
r2reg3

```